

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ДЗ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
МОЗ УКРАЇНИ»

КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ

ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Матеріали XXII Всеукраїнської науково-практичної конференції

Дніпро
2020

Редакційна колегія:

д. філол. н., проф. **Т. В. Філат** (відп. ред.);

к. філол. н., ст. викладач **Н. В. Кузнецова**;

к. філол. н., ст. викладач **К. Ю. Перинець**.

Актуальні проблеми навчання іноземних студентів. Матеріали ХХІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпро, 2020. – 199 с.

Збірник містить матеріали науково-практичної конференції. Розглядаються актуальні проблеми навчання іноземних студентів, а також питання методики викладання української, російської, латинської та іноземних мов у вищій школі.

Для спеціалістів-філологів, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, студентів-філологів.

Усі матеріали друкуються в авторській редакції.

КОЛЬОРОНАЗВИ В МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Колір – одна з самих давніх реалій життя людства. Ми орієнтуємось в оточуючому світі у значній мірі завдяки кольору. «Важко уявити сферу людської діяльності, в якій не був би присутній фактор кольору. В культурі людства колір завжди мав важливе значення, оскільки тісно пов'язаний з філософським та естетичним осмисленням світу», – вважає І.В. Григор'єва (2006).

Знання найменування кольорів та їхнього відповідного значення займає важливе місце у спілкуванні. Тому на заняттях з іноземними студентами більше часу слід приділяти вивченню назв кольорів. Вміння оперувати назвами кольорів дасть можливість більш повно зробити опис навколишнього середовища, почуттів, емоцій, настроїв стану, поведінки. Це, в свою чергу, допоможе співрозмовнику більш чітко зрозуміти і осмислити інформацію.

Для студентів-іноземців медичної академії важливим моментом у вивченні назв кольорів є розуміння медичних термінів, структура яких містить кольороназви. У російській та українській мовах окрім найменування із офіційної медицини, позначення хворобливих станів та хвороб у народній медицині використовуються саме кольороназви. В цих словах колір виступає визначальною ознакою.

Найбільш значну групу кольороназв складають прикметники: синій, жовтий, зелений, червоний; іменники: почервоніння, зелень, синець, жовтуха, синятина, жовтяниця, золотуха; дієслова: почервоніти, пожовтіти, позеленіти, посиніти, побіліти, почорніти; словосполучення: чорна хвороба, біла гарячка, чорна слабкість, червона вовчанка, чорна віспа.

В основі номінації всіх кольороназв лежать «колірний симптом захворювання» за зовнішньою ознакою. Іноді ж в назві, що містить кольоропозначення, присутня інформація і про симптоматику та походження хвороби.

Тягло Л. В.

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Вивчення студентами-іноземцями української мови на початковому етапі має на меті подолання цілого ряду труднощів. Оскільки кожен студент є носієм уже сформованої артикуляційної бази, тому вироблення мовленнєвої навички на українському мовному ґрунті вихідцями з різних країн відбувається неоднаково. Особливу увагу насамперед слід звертати на демонстрацію місця і способу творення голосних і приголосних звуків та їх основну характеристику (свистячий, дрижачий, м'який, твердий, шиплячий, африкат тощо).

На даному етапі студент під керівництвом викладача має вимовити кожен звук, виконати значну кількість фонетичних вправ. Завдяки такій діяльності студенти зможуть не тільки прилаштувати свій артикуляційний апарат до вимовляння звуків та звукосполучень, притаманних українській мові, а й довести цю навичку до автоматизму, що в подальшому позитивно впливатиме на засвоєння мови в цілому.

Паралельно із засвоєнням звукової системи мови відбувається й вивчення української графіки. На перших заняттях студентам пояснюють фонетичні особливості української мови:

- розрізнення голосних і приголосних звуків,
- позиційне позначення буквами *я, ю, є, ї* одного чи двох звуків,
- способи позначення пом'якшення приголосних на письмі;

- особливості роздільної вимови, яка позначається апострофом;
- поняття складу;
- особливості акцентуації в українській мові.

Беззаперечно, що основною метою вивчення будь-якої мови є вироблення навичок ефективної комунікації, а засвоєння фонетико-орфоепічних особливостей української мови є важливим підґрунтям для формування фахового спілкування.

*Філат Т. В., Запорожець О. С., Сербіненко Л. М.,
Сидора М. Ю., Третьякова О. Є.*

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ АКАДЕМІЇ ДО РОБОТИ З АНГЛОМОВНИМИ СТУДЕНТАМИ

Опанувати іноземну мову – значить виробити цілий комплекс складних автоматизованих мовних умінь і навичок усного та писемного мовлення. Навички та вміння, як відомо, виробляються поступово й непомітно та тільки в результаті систематичного тренування на основі лексичних та граматичних знань. Щорічно в академії збільшується контингент іноземних студентів, зокрема англомовної форми навчання, тому одним з нагальних питань стала англомовна підготовка викладачів, які працюють з такими студентами. Для вирішення цього завдання за ініціативи адміністрації на кафедрі мовної підготовки медичної академії 10 років тому організовано курси підвищення рівня мовної підготовки професорсько-викладацького складу (медичні спеціальності). Враховуючи побажання слухачів, основна робота була спрямована на формування навичок аналізу та перекладу медичних текстів, ведення практичних занять та читання лекцій, написання статей і анотацій для публікацій в англомовних виданнях. Пріоритетним видом робіт стало вивчення термінологічної медичної бази англійської мови. Зростання чисельності

іноземних студентів і читання лекцій іноземними мовами потребують нових підходів і форм роботи. Щорічно збільшується кількість бажаючих вивчати професійну англійську мову. Кількість груп і слухачів зростає. Так, у 2010-2011 роках працювала 1 група, наступні два роки – по 2 групи, потім 4 групи. У 2017-2019 роках було створено по 6 груп (у середньому 15 слухачів у кожній). Вони сформовані на підставі особистої оцінки знань слухача, тобто попереднього тестування, і співбесіди з викладачами кафедри.

Навчальний рік	Кількість груп	Кількість слухачів
2010/2011	1	7
2011/2012	1	9
2012/2013	1	13
2013/2014	2	34
2014/2015	4	39
2015/2016	4	64
2016/2017	4	48
2017/2018	5	58
2018/2019	6	78
2019/2020	6	83

Кількість слухачів курсів постійно зростає. І вже на січень 2020 року складає 83 особи, що демонструє зацікавленість викладачів та співробітників у підвищенні мовного рівня та свідчить про ефективність методики викладання англійської мови на кафедрі. З самого початку робота курсів була спрямована на підготовку викладачів до проведення занять у групах англійськомовних студентів. Тому підрахування кількості отриманих сертифікатів B2 викладачами не було пріоритетним. Але підготовка до виступу на засіданні ректорату підштовхнула нас провести аналіз цього питання. Ми були приємно здивовані, що 32 співробітники, які відвідували наші курси, отримали сертифікати B2, а 3 – C1.

На сьогоднішній день робота курсів спрямована, з одного боку, на розвиток професійної медичної мовної підготовки, разом з тим на підготовку слухачів для складання іспиту для оцінки їх знань відповідно до світових вимог, який має чітку структуру.

Загальноєвропейська система оцінювання знання іноземних мов - система, розроблена Радою Європи, використовується для визначення рівня володіння іноземною мовою. Зміст CEFR – метод оцінки і навчання, який можна застосовувати для всіх європейських мов. У CEFR всього шість рівнів: A1 і A2 – елементарне володіння, B1 і B2 – самостійне володіння, C1 і C2 – вільне володіння.

A1 – Рівень виживання. Ви розумієте і можете говорити, використовуючи знайомі вирази й дуже прості фрази для вирішення конкретних завдань у ситуаціях повсякденного життя.

A2 – Передпороговий рівень. Ви можете розповідати про себе, свою родину, професію, вподобання, читати й переказувати нескладні тексти.

B1 – Граничний рівень. Ви знаєте, як висловити власну думку, вести особисте й ділове листування середньої складності, читати адаптовану літературу.

B2 – Граничний просунутий рівень. Ви володієте розмовною мовою в різних ситуаціях (від побутових до професійних) і можете без підготовки спілкуватися з носієм мови.

C1 – Рівень професійного володіння. Ви розумієте різноманітні складні розгорнуті тексти, вмієте без підготовки, побіжно, без труднощів у доборі слів, висловлювати свої думки. Ваша мова відрізняється різноманітністю мовних засобів і точністю їх вживання.

C2 – Рівень досконалого володіння. Ви вільно розумієте будь-яку усну або письмову інформацію, вмієте швидко і чітко викладати свої думки навіть щодо складних проблем, передаючи при цьому найтонші відтінки значення.

Паралельно з цією підготовкою триває вивчення і вдосконалення знань медичної термінології та особливостей її застосування. Викладачі кафедри не залишають без уваги і такий аспект, як фонетична підготовка, оскільки варіативність англійської мови викликає труднощі у слухачів при вивченні англійської вимови. Як і багато інших мов, англійська, що поширилась на великих територіях, має велику різноманітність вимови. Незважаючи на велику кількість варіантів, виділяють три стандартні вимови:

- 1). The Received Pronunciation – зразкова вимова для Британської англійської;
- 2). The General American – варіант, який вважається стандартом у Північній Америці;
- 3). The General Australian – варіант англійської мови, якою розмовляють в Австралії.

Однак ці три варіанти є лише основними, оскільки англійська мова має ще цілий ряд інших, менш поширених варіантів вимови. Багато студентів не розуміють відмінностей між варіантами мови, тому вони дуже часто розмовляють мішаною англійською, чим спантеличують носія мови. Але наші зусилля спрямовані на формування саме Британської вимови.

Паралельно з цією підготовкою триває вивчення і вдосконалення знань медичної термінології та особливостей її застосування. Викладачі кафедри не залишають без уваги і такий аспект, як фонетична підготовка, оскільки варіативність англійської мови викликає труднощі у слухачів при вивченні англійської вимови. Як і багато інших мов, англійська, що поширилась на великих територіях, має велику різноманітність вимови.

У своїй діяльності викладачі кафедри застосовують всі новітні досягнення цифрових технологій і методик викладання, використовують новітню літературу і підручники. Викладачами кафедри мовної підготовки О.Є. Третьяковою та О.В. Нашиванько створено «Граматичний довідник для фахівців з медичних спеціальностей. Англійська мова».

Очевидною є важливість і значення отриманого сертифіката певного рівня, але також необхідно враховувати специфіку та особливості роботи викладачів нашої академії. Загальноєвропейська система оцінювання є досить універсальною, базується, у першу чергу, на загальнонавчальній лексиці, і не враховує потреб наукового стилю, зокрема медичного. Тому лексико-граматичний матеріал, який використовується на наших курсах, більше спрямований саме на потреби викладачів академії: читання лекцій, ведення практичних занять англійською мовою, написання наукових робіт, спілкування з англомовними студентами з різних країн світу.

У цьому році були створені групи, які цілеспрямовано готуються до складання іспиту, що відповідає рівню B-2. Сформовано групи зі студентів старших курсів і викладачів, аспірантів і магістрів. Керує цим процесом та безпосередньо здійснює його доцент кафедри, доктор педагогічних наук Камілла Газанфарівна Магрламова. Курси відвідують 23 викладачі та 70 студентів, які планують на початку червня 2020 р., сподіваємося успішно, скласти іспити рівнів B1, B2.

Кафедра прагне створити всі необхідні умови для успішної реалізації поставлених задач і поліпшення мовної підготовки як студентів, так і професорсько-викладацького складу.

З точки зору філологічної науки, для результативного опанування іноземною мовою потрібно:

1. систематична щоденна мовна практика протягом мінімум години;
2. спілкування з носіями мови;
3. можливість чути мову, оскільки аудіювання – один із самих складних видів навчання.

Зрозуміло, що виконання всіх цих умов – справа не зовсім реальна, але і кафедра, і співробітники докладають чимало зусиль, аби досягти високого мовного рівня та цим самим підвищувати рейтинг та конкурентоспроможність нашої академії на світовому ринку освітніх послуг.

Протягом останніх двох років кафедра бере активну участь у підготовці студентів до складання англомовної частини ліцензійного іспиту «Крок 1». Минулого навчального року було створено факультатив для студентів III курсу (4 групи), який вони відвідували за бажанням. У поточному навчальному році поряд з факультативом (12 груп) було введено обов'язкове заняття для студентів III курсу в обсязі 20 навчальних годин зі складанням заліку. Це стало великим стимулом для відвідування занять. Факультатив студенти відвідують не так дисципліновано, як обов'язкові заняття.

Цього року ухвалено рішення щодо проведення занять з англійської мови в групах іноземних студентів. Слід зазначити, що відвідування занять іноземними студентами значно гірше, ніж вітчизняними. Особливо знизилось відвідування іноземними студентами занять з англійської мови в період зимової сесії. З одного боку, це зумовлено об'єктивними причинами: підготовка до заліків та іспитів; перескладання академічних заборгованостей. З іншого боку, є суб'єктивна причина – відсутність будь-якого офіційного підсумкового контролю (наприклад, заліку), що не стимулює студента до відвідування занять та вивчення англійської мови.

Крім того, ряд студентів, зокрема узбеків, взагалі не вивчали в школі англійської мови і не мають оцінки з такої дисципліни в атестаті про середню освіту. Як іноземна в Узбекистані вивчається російська мова. Можливо, саме через це студенти-узбеки медичного та стоматологічного факультетів почали активно відвідувати заняття з англійської, але після вивчення алфавіту та правил читання втратили ентузіазм і надію її опанувати за 3-4 місяці, маючи 2 години на тиждень.

Викладачі кафедри розробили відповідні програми і плани. Особливу увагу акцентовано на удосконаленні знань медичної термінології та закріплення навичок перекладу професійних текстів. Методологічним джерелом підготовки вітчизняних студентів стали «Посібник для самостійної підготовки вітчизняних студентів медичних факультетів для складання

ліцензійного іспиту» (доц. Г.С. Короленко, доц. О.А. Алексеєнко, 2018) та «Test items for licensing examination Krok 1. Medicine»: Testing Board (Kyev, 2019).

Результат складання частини КРОК-1 англійською мовою минулого року підтвердив правильність обраного підходу адміністрації та кафедр до підготовки студентів. Приємно відчувати, що кафедра мовної підготовки причетна до цього процесу та зробила свій внесок у покращення результатів КРОК-1.

Чуб С. А., Кузьменко А. О.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗМІШАННА ОСВІТА ЯК ІННОВАЦІЯ ХХІ ст.

Сьогодні, система освіти характеризується зміною змісту, методів і форм педагогічного процесу, які виражаються, зокрема і в зростанні популярності онлайн-навчання.

Системи онлайн-навчання формують зв'язок між учнем і викладачем, який сприяє більш успішному закріпленню знань учнів протягом процесу навчання, що дозволяють учням застосовувати прикладні навички з використанням сучасних освітніх технологій.

Важливо зазначити, що сучасна державна політика в аспекті розвитку системи освіти визначається чіткою підтримкою змішаної освіти, оскільки сучасні вимоги розвитку світу передбачають використання різних форм та методів освіти.

Зокрема, у відповідності до ч.1 ст.5 Закону України «Про освіту» - «Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави»[1].

Таким чином, у відповідності до цього законодавчого положення – визначається сутність процесу освіти та його значення як в аспекті розвитку окремих індивідів, так і усього суспільства.

Натомість, у відповідності до ст.8 Закону України «Про освіту» - «Державна політика у сфері освіти формується і реалізується на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів, статистичних даних та індикаторів розвитку з метою задоволення потреб людини та суспільства»[1].

Тобто, законодавець чітко визначає що державна політика спрямовується не на сталі форми розвитку суспільства та системи освіти, а є динамічною та спрямованою на адаптацію не лише до національних вимог, але й до вимог світової спільноти.

Фактично, в сучасних умовах, поширення змішаної освіти є надзвичайно актуальним процесом, оскільки технологічний розвиток відбуваються досить швидко і формальні та стандартні методи не можуть відповідати усім потребам сучасної людини.

За таких обставин виникає потреба у додатковій освіті, а також у переорієнтації методів стандартної (формальної) освіти[3].

Використання інтернет-технологій, а також інших результатів технологічної революції є цілком закономірним явищем, яке виникло внаслідок еволюції людини її освоєння нових технологій.

Сьогодні в світі поглиблюється глобалізація, а тому використання сучасних онлайн - методів освіти є необхідністю, що визначає цілий спектр можливостей для учнів з різних країн та соціальних верств населення[2].

Однак, варто зауважити, що змішана освіта виконує низку задач, які не може виконати стандартна освіта, а саме:

1) спрощує доступ до інформації, що надає можливості більшій кількості потенційних учнів отримувати знання;

- 2) внаслідок своєї специфічної форми є надзвичайно великим джерелом різної інформації з будь-якої тематики;
- 3) надає вільні просторові та часові можливості в освіті;
- 4) надає можливості комунікації з іноземними вчителями, а також можливості навчання закордоном.

Такий перелік не є вичерпним, оскільки змішана форма освіти не лише поєднує стандартну освіту та її онлайн- варіант, але й є поступовим перехідним етапом у діджиталізації усього людства [2].

Зокрема, визначаючи сучасні світові тенденції, можна зазначити, що поступовий перехід освітнього процесу від офлайн форми до онлайн є неминучим та цілком закономірним.

Відповідний стан речей підкреслюється міжнародним досвідом та реформами в Україні, які стосуються не лише галузі освіти але й інших сфер життєдіяльності людини.

Таким чином, однозначно стверджувати про інноваційність змішаної освіти – не можна. Проте, можна однозначно зазначити, що поступовий перехід до онлайн – методів освіти є вимогою сучасних змін в світі і спробою людини адаптуватися до таких реалій.

Натомість, змішана форма освіти відповідає загальному стану невизначеності людини на сучасному етапі розвитку, оскільки створює можливості отримувати освіту за старими стандартами, і в той же час пробувати щось нове та інноваційне.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про освіту» URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Свідер, М. Освіта і вища школа в Європейському Союзі. М. Свідер Історична освіта і сучасність. Як викладати історію школярам і студентам. – К., 2007. – 428 с.

3. Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти»
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

Шейнак С. Ю.

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

ПРИНЦИП КОМУНІКАТИВНО-ОСОБИСТІСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Цей принцип, визначаючи якість навчальної діяльності, реалізує щодо її організації одну з найважливіших передумов методики – комунікативну спрямованість навчання в цілому.

Для обґрунтування цього принципу та його інтерпретації слід проаналізувати, що таке комунікативна й особистісна організація навчальної діяльності.

Її комунікативна організація передбачає дотримання трьох основних умов.

Перша умова передбачає спрямованість навчання не на здобуття студентами мовних знань, а на вироблення у них навичок (граматичних, лексичних, фонетичних) і мовленнєвих умінь, що забезпечують можливість здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності в процесі спілкування.

Друга умова, пов'язана з реалізацією принципу комунікативної організації, передбачає комунікативний характер використовуваних у навчальному процесі вправ для вироблення навичок і мовленнєвих умінь. Це означає відтворення при їх організації характеристик, властивих справжньому мовленнєвому спілкуванню, таких, наприклад, як ситуативність.

Крім двох розглянутих умов принцип комунікативної організації передбачає й реалізацію третьої умови. Вона передбачає формування в студентів мотиваційно-спонукальної фази діяльності – створення потреби в іншомовному мовленнєвому спілкуванні. Для створення такої потреби

необхідна висока позитивна мотивація студентів як при вивченні іноземної мови, так і при її використанні для комунікації.

Отже, щоб забезпечити комунікативний характер навчальної діяльності студентів, слід організовувати цю діяльність з урахуванням їхніх особистостей, зробити її особистісно значущою для них.

Шубенок Т. І., Буравельова К. Т.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ МОВ У РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У сучасній Україні відбуваються реформи та активні зміни. Визначення вектора розвитку держави зумовлене євроінтеграційними процесами та безпосередньо новими вимогами до володіння іноземними мовами, зокрема й англійською. У Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" [1], прийнятій 2015 року, одним із ключових індикаторів реформування галузі освіти є вивчення іноземних мов, як пріоритет внутрішньої політики України щодо інтеграції в ЄС. Одним із завдань у програмі визначено забезпечення збільшення та оптимізації присутності України на міжнародних заходах та майданчиках, присутності в міжнародному культурному, академічному та громадському середовищі [1]. Для реалізації цього завдання потрібно зовсім інакше поглянути на рівень викладання іноземних мов, зокрема англійської як мови міжнародного спілкування.

Нині в Україні реалізуються нові підходи до навчання іноземних мов, на основі європейського досвіду. У зв'язку з обраним курсом української влади на євроінтеграцію, знання англійської мови, як основної мови міжнародного спілкування, набирає додаткової ваги. Мовою міжнародного спілкування, як правило, є мова, поширена в межах певного регіону. В основному, в усьому світі статусом міжнародної користується мова англійська, а також поширені

іспанська, французька, німецька. В окремих випадках роль мови міжнародного спілкування на регіональному рівні відіграють французька, арабська, іспанська.

Велика кількість наукових праць з методики навчання іноземних мов присвячена методам ефективного і результативного викладання, спрямованим на формування у студентів мовної та мовленнєвої компетентності високого рівня. Ці праці адресовані викладачам і пропонують рекомендації та поради стосовно організації процесу навчання і застосування ефективних прийомів та методів. Питання самостійної організації роботи студента у вивченні іноземних мов з метою досягнення успіху у навчанні – є не менш важливим, ніж сама методика навчання іноземних мов. Цій важливій проблемі присвячені праці відомої угорської перекладачки-поліглота Като Ломб «Як я вивчаю мови» та «Гармонія Вавилону (інтерв'ю з відомими поліглотами Європи)» [2]. Хімік за освітою, уже в молоді роки Като зацікавилася вивченням іноземних мов, що стало справою її життя. Увагу привертає той факт, що більшістю мов перекладачка оволоділа працюючи з підручниками та художньою літературою мовою, яку вивчала в певний період життя. Відомі слова К. Ломб – «Ми вивчаємо мови тому, що мова – це єдине, що корисно вивчити, навіть погано», варто запам'ятати всім, хто цікавиться вивченням мов [2].

Переваги, які дає впровадження інноваційних європейських методик навчання англійської мови, є вагомими і заслуговують на більш детальний розгляд. Отже, одним із основних здобутків нового підходу є відповідність сучасним європейським стандартам освіти. Досягнута уніфікація рівнів навчання забезпечує єдність мети, змісту і засобів навчання англійської мови в Україні та світі.

Завдяки новаторським підходам у викладанні іноземних мов в Україні планується підвищити рівень володіння англійською мовою серед молоді й науковців з метою виконання завдань, поставлених у Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020", та задля соціально-економічного розвитку держави [1].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Стратегія сталого розвитку "Україна-2020" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Дата звернення: 20.03.2017).
2. Ломб Като. Как я изучаю языки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Pttp://royallib.com/book/lomb_kato/kak_ya_izuchayu_yaziki.html
3. Go Global : Національна програма вивчення та популяризації іноземних мов (National Foreign Language Learning and Promotion Initiative) [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : http://osvitacv.com/uploads/go_global.pdf (Дата звернення: 01.03.2017).

Shchurovskaya O. N.

SE «Dnipropetrovsk Medical Academy of Health Ministry of Ukraine»

A COMMUNICATIVE APPROACH TO A FOREIGN LANGUAGE TEACHING

The purpose of teaching a foreign language at the present stage is acquisition by the students of the communicative competencies, which help them to realize their knowledge, skills and abilities in solving specific communicative problems in real life situations.

At the present stage, the object of foreign languages teaching is language communicative activity. A communicative approach to a foreign language teaching first appeared in the 70s as a result of the work of experts from the Council of Europe. Since that time, this approach has become widespread throughout the world and has become one of the main methods of foreign languages teaching. The noted communicative approach to foreign languages teaching requires the teacher to change the teaching methodology, in which the language is already being studied as a means of influence of one person on another in the process of communicative activity. The communicative technique assumes that the unit of communication is a speech act as a

means of transmitting speech intentions using language. Communication is organized not on topics, but on real social and everyday spheres of communication as a space of human activity. Communication has a role character, that is, each student performs a certain communicative role, such communication contributes not only to the development of linguistic competence, but also to social skills.

Summing up the above, we can conclude that formation of foreign language competence consists in the acquisition by students of knowledge and skills related to a foreign language in terms of understanding the essence and social significance of a foreign language, the ability to use a foreign language in order to carry out educational and cognitive activities. Today, the main teaching method is the communicative method. It provides opportunity to organize training, while immersing the students in a communicative environment, which helps you to effectively teach foreign language communication.

Ямаєв Д. Д., Кузьменко А. О.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

МОНОЛІНГВІЗМ: CURRENTE CALAMO

У сучасному світі, мовний аспект є одним з найважливіших. Сучасна освіта спрямована не тільки на вивчення мови, але й на розвиток здатності і готовності висококваліфіковано взаємодіяти з представниками інших мовних середовищ. Це особливо важливого у неоднорідному, з мовної точки зору, середовищі.

На планеті, мабуть, не залишилося майже людей, які володіли б однією мовою. Вплив засобів масової інформації відбувається на всі сфери життя, а разом з тим і проникнення іншомовної інформації до свідомості людини.

У сучасному світі білінгвізм поширюється все більше, а ось монолінгвізм – скоріше рідкість. «Одномовність аж ніяк не переважає на земній кулі» [4]. Сучасні реалії полягають в тому, що монолінгвістів майже не залишилося. Так

чи інакше, най розповсюдженим є саме багатомовність. Вона переважає в усіх державах. Що стосується саме монолінгвізму, то «це – володіння тільки однією мовою – своєю або етнічною» [1].

Проблемами дослідження мовного стану у світі займалися О. Яковлева, І. Больман, Н. Мечковська, О. Селіванова, М. Баурінг, В. Абрамова, та ін.

«В умовах розвитку сучасного світу з притаманними для нього, з одного боку, глобалізацією, як всесвітньо багаторівневою мережею найрізноманітніших зв'язків, з іншого, - безпрецедентно високим рівнем розвитку технічних засобів комунікації, - зустріти одномовність у її чистому вигляді майже неможливо» [2].

Монолінгвізм корелює з різними демографічними показниками: етнічне походження, біовітальність, локалізація, соціальні чинники тощо. Наприклад, більше 13% татів і близько 36% цахури, які проживають на території Дагестану, є монолінгвами, які володіють тільки своєю етнічною мовою; при цьому серед осіб більш молодого віку, а також осіб, які проживають в містах, частка монолінгвів значно нижче, ніж середній показник для даних етнічних груп в цілому. Монолінгвізм є суттєвою складовою мовної ситуації, що складається в державі або в певній частині багатонаціональної держави [1].

Одну мову вивчати легше, ніж кілька відразу, оскільки зусилля не розпоршуються. Якщо постаратися, то в підсумку можна досягти дуже високого рівня володіння цією мовою. Однак монолінгвізм може привести до того, що у людини в майбутньому може виникнути мовний бар'єр, жорстке розділення мов на рідну та іноземні (і, ймовірно, їх носіїв на "своїх" і "чужих"); невпевненість в можливості освоїти інші мови на хорошому рівні або небажання робити це.

Багатомовність дає людині більше можливостей для доступу до інформаційних і культурних джерел, оскільки далеко не всі скільки-небудь значимі тексти встигають оперативно переводитися навіть на поширені мови, не кажучи вже про тих, кількість носіїв яких невелика.

У даному суспільстві, монолінгвізм має скоріше негативний характер, аніж позитивний. Оскільки, реалії сьогодення вказують на те, що «білінгви мають більше можливостей використання тих переваг, які дають нові інформаційні технології й засоби інформації у межах єдиного інформаційного простору. Це прямо залежить від рівня лінгвістичної культури суспільства. Органічний зв'язок білінгвізму й знань дозволяє говорити про те, що в умовах становлення інформаційного суспільства феномен білінгвізму набуває нової якості, являючи собою найважливіший інтелектуальний ресурс сучасності. «Кожна нова іноземна мова змінює фокус розгляду навколишнього світу, спрямовує нашу увагу на нові аспекти джерела знання, яке сприймалося раніше, виступає як додатковий фактор осмислення всього того, що відбувається навколо нас» [5].

«Сучасному поколінню фінської нації залишилася фінсько-шведська двомовність. Шведи у Фінляндії мають територію традиційного компактного проживання і становлять нині лише шість відсотків населення країни. Тим не менше, шведська, як і фінська, є державною мовою. Обидві вони мають однаковий юридичний статус, що, зокрема, надає шведськомовним громадянам право на повне державне обслуговування рідною мовою, включаючи судочинство, адміністрування, освіти (в тому числі й вищу) тощо.

Юридично зафіксована двомовність у Фінляндії виразно асиметрична. Якщо не брати до уваги їхнього однакового статусу, то дві державні мови, що її формують, непорівнянні ані за обсягом використання, ані за престижністю. З огляду на кількісні показники, які характеризують кожну з них, вони геть нерівнозначні. Переважна більшість населення (понад 90%) говорить фінською мовою, яка є для його представників рідною. Шведську як рідну визнає і говорить нею лише 5,5% громадян. Випадки вільного володіння і фінською, і шведською відомі, проте вони поодинокі. Жодних кроків, спрямованих на стимулювання такого володіння, з боку держави не здійснюється. Та й об'єктивної потреби в чомусь такому немає, бо шведська тут, по суті, є мовою національної меншини.

Це добре видно з установлених законодавчо критеріїв уживання мов на рівні первинних адміністративно-територіальних одиниць — муніципалітетів. За фінським законодавством підстави вважати муніципалітет двомовним з'являються в разі, коли національна меншина становить у ньому щонайменше 6% населення або 6000 осіб. Для Фінляндії таке — скоріше виняток, ніж правило. З наявних у країні 464 муніципалітетів двомовними є лише 41, ще 26 — одномовні шведські (переважна більшість із них розташована на Аландських островах), решта 397 (понад 85%) — одномовні фінські» [3].

Враховуючи все вищевикладене, можна зрозуміти, що монолінгвізм не має широкого використання і в реаліях сучасного світу — це скоріше виняток, аніж правило.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Российская академия лингвистических наук. Словарь социолингвистических терминов — Москва, 2006. — с. 137
2. Яковлева О. В. Особливості дії фактору багатомовності у мовному просторі України // Політичний менеджмент. наук. журнал., 2012. — №4-5. — ст. 124
3. Яковлева О.В. Національні моделі організації неодномовного мовного простору («Стара Європа» // Релігія та соціум, наук. журнал., 2013. — №1(9). — ст. 105
4. Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика. Пособие для студентов гуманитарных вузов и учащихся лицея. 2-е изд., испр. / Н.Б. Мечковская. — М., Аспект Пресс, 1996. — с. 196
5. Мацнева Є.А. Білінгвізм глобалізованого світу як соціальний процес // Вісник донецького національного університету, серія Б: гуманітарні науки, випуск 1-2. — 2014. — ст. 472

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ДЗ «ДНІПРОПЕТРОВСЬКА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
МОЗ УКРАЇНИ»
КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

V Міжвузівська науково-практична студентська
конференція з латинської мови

«PER ASPERA AD ASTRA»

ВІДОМЕ Й НЕВІДОМЕ ПРО ІМЕНА

Із давніх часів люди з великою відповідальністю підходили до вибору імені для дитини, у нього закладали глибокий сенс. Батьки були переконані, що від цього залежить подальша доля дитини, її характер та вдача. Як відомо, переважна більшість нових слів у мові з'являються шляхом запозичення. Кожне ім'я – це слово або фраза якої-небудь мови. Згідно з дослідженнями науковців, близько 20-22% українських імен беруть початок з латини.

Valeriya (Валерія) – жіноча форма чоловічого імені Валерій. Походження імені Валерія пов'язане з латинськими словами, які мають кілька варіантів перекладу. Найчастіше наводять такі значення імені: «сильна», «міцна», «здорова». Крім того, ім'я Валерія може означати «могутня», «впливова», «значна».

Ім'я *Vitaliy* походить від латинського *Vitalis*, яке в стародавньому Римі було прізвиськом, означало "життєвий", "життєздатний". У стародавньому Римі існував споріднений когномен (родове прізвисько) *Vitalianus*, що буквально перекладається як «Віталії, що належать Віталію».

Адріян - латинське чоловіче ім'я, що походить від імені *Hadrianus*, утворене від римського родового прізвиська *Hadrianus*, що означає "той, хто родом з берегів Адріатичного моря".

Маркіян означає "той, хто належить Марсу", присвячений Марсу. Маркіян одне з декількох імен, які присвячені культу римського бога Марса.

Ім'я *Наталя* дуже давнє, воно було утворено в перші століття християнства від латинського «*Natalis Domini*», що означає «народження», «Різдво». Сучасний варіант перекладу імені — «народжена в Різдво, різдвяна». В імені Наталя можливі різні варіанти перекладу, але всі вони наближені до поняття «народження». Існують й інші значення: «рідна», у значенні «рідний,

отчий, вітчизняний», «день народження; місце народження, батьківщина; бог, що протегує народження; рід, походження» тощо.

Ім'я *Гнат* походить від римського родового імені етруського походження *Egnatius* від латинського слова *ignis* «вогонь». Тому ім'я Гнат перекладають як «вогненний». Гнат – коротка форма імені Ігнатій, яке рідко використовується.

Ім'я *Максиміліан* пішло від давньоримського *Максим*. Відповідно до латинського "maxima" воно перекладається "найбільший", "найвищий", "нащадок великого". Запозичено з візантійської культури в момент її розквіту. Християни шанують святого Максиміліана Ефеського, що прийняв мученицьку смерть за християнську віру.

Ім'я *Сергій* має різні версії походження. За найпоширенішою версією ім'я Сергій походить від римського родового імені *Sergius* «слуга Бога». Як один з варіантів ім'я Сергій походить від латинського «*Servus*» - «слуга».

Ім'я *Юлій* походить від імені персонажа давньогрецької і римської міфологій – легендарного римського героя Юла Асканія. Асканій був сином Енея, відомого троянця. Ім'я Юл — видозмінене ім'я Асканія; Іл – скорочений варіант його імені. Звідси походження назви території Асканія – Іліона (друга назва легендарного міста Троя). Ім'я *Юл*, *Юлій* стало римським родовим іменем *Julius* «з роду Юліїв». Ім'я Юлій мали римські консули, священнослужителі Ватикану – римські папи.

Ім'я *Лариса* має декілька варіантів тлумачення свого походження. Припускають, 1) що це ім'я походить від назви давньогрецького міста *Ларісса*; 2) має латинське коріння і походить від слова *Ларус*, що означає «чайка» або «фортеця»; від іншого латинського слова *laris* - «дух-хранитель»; 3) існує думка, що ім'я Лариса спільне з давньогрецьким словом *Ларос*, що означає «приємна», «солодка». У грецькій міфології Ларіссою звали одну з німф (онучка Посейдона).

Отже, слова, уживані нами щодня, зокрема наші імена, мають свою історію походження, цікаву й часто непередбачену, яку, безумовно, ми мусимо знати, бо *Omen est nomen*.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей: Словник – довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська - К.: Наукова думка, 1996. - 335 с.
2. Ісат Ю. 2500. Чоловічі та жіночі імена: Походження, значення, вибір, 2005.
3. Оленич Р. М. Латинська мова / Р. М. Оленич- Світ, 1993.

Бабір М. В., Ратомська Л. В.

Університет імені Альфреда Нобеля

ЛАТИНА Й СУЧАСНІ МОВИ

Латинська мова (*Lingua Latina*) – одна з найстародавніших мов індоєвропейської групи. Назва "латинська" походить від назви невеликого племені латинів (*Latini*), яке населяло давню область Лацій (зараз Лаціо), що знаходилася в самому центрі Аппенінського півострова. Саме тут, згідно з легендою, у 753 році до н.е. брати Ромул і Рем заснували Рим (*Roma*). Рим проводив агресивну, загарбницьку політику. Разом з розширенням меж держави, за рахунок завоювання все нових земель, поширюється і латинська мова. Вона охопила не тільки Середземноморський басейн, а й землі, що знаходяться далеко за його межами.

Латина мала особливий різновид – вульгарну, або народну латину, яка відрізнялася від класичної латини й слугувала розмовним варіантом у багатьох провінціях Римської імперії, що все розширюється. Саме вона стала основою для романських мов (від латинського *romanus* - "римський") - французької, італійської, португальської, іспанської, молдавської, румунської і деяких інших. Змішуючись з місцевими діалектами, латина отримала поштовх для розвитку

нових гілок. Однією з причин цього стало те, що завоювання римлянами інших менш розвинених народів спричиняло домінування латини в тих областях, де слів рідної мови бракувало: наука, технології, медицина і так далі. На початковому періоді розвитку романські мови обходилися без писемності і вважалися простонародними діалектами. У той же час, якщо мова була досить розвиненою, вона могла не підпадати під занадто сильний вплив і залишатися самобутньою, як це сталося з грецькою. Побічно й інші мови підпадали під вплив латини, як, наприклад, англійська. Це було неминуче, оскільки між народами постійно були культурні та економічні відносини. Крім того, поширення Християнства також сприяло виникненню цілого пласту запозичень. До того ж довгий час, аж до XVIII століття, латина була в Європі не лише мовою науки й освіти, але і єдиною мовою міжнародного спілкування. Без знання латинської мови неможливо було отримувати знання, читати наукові праці й відомі літературні твори. В українській мові також безліч слів, що беруть початок з латини. Наприклад, "анімація" - від латинського кореня *anima* - "життя", вокал - від *vox* - "голос", капуста - від *caput* - "голова" і т. д. Багато повсякденних понять ми також запозичили в римлян. Такі, наприклад, як назви місяців або планет. А крім того, ми часто використовуємо в повсякденній мові й прямі запозичення з латини, такі як *incognito*, *status quo*, *et cetera*, *de facto* тощо. Латина так міцно увійшла до безлічі мов і стала настільки невід'ємною частиною повсякденного спілкування і літератури, що питання, чи є латина дійсно мертвою мовою або вона жива, залишається відкритим.

У сучасному світі є професії, для яких знання латини обов'язково. У першу чергу це медицина, включаючи фармацію, а також природні науки і юриспруденція. Для представників цих професій латина є спільною мовою незалежно від їх національності. Вивчення латинської мови дає шанс доторкнутися до стародавньої культури й істотно розширити кругозір та ерудицію! Крім того, вона розвиває пам'ять, логіку, мислення. Її вивчення

допомагає розуміти походження слів живих мов, значення багатьох термінів без спеціального перекладу, запам'ятовувати правильне написання складних слів.

Єрмоєнко А., Писаренко Н. Д.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ХІМІЧНІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ ТА ЇХ ПОХОДЖЕННЯ

Латинська мова разом з давньогрецькою і в сучасний час є невичерпним джерелом для творення міжнародної суспільно-політичної та наукової термінології.

Основи сучасних наукових понять походять ще з Давньої Греції. Видатний вчений Аристотель вперше спробував узагальнити знання про рослинний та тваринний світ. Пізніше більшість грецьких назв тварин і рослин були латинізовані й увійшли до складу зоологічних та ботанічних назв, що зафіксовано у відомій поемі римського філософа Лукреція Кара «*De rerum natura*» (Про природу речей), у творі Плінія Старшого «*Historia naturalis*» (Природна історія), у восьми томній енциклопедії Авла Корнелія Цельса «*De medicina*» (Про медицину). Протягом наступних століть продовжувалось накопичення фактичного матеріалу про живу природу. Особлива увага приділялась лікарським рослинам, питанням взаємовідношень організму людини з різноманітною речовиною живої та неживої природи. Термінологія в основному не виходила з кола понять, накопичених античністю. Однак найбільш інтенсивний прогрес термінотворення в біології був пов'язаний з використанням класифікації рослинного та тваринного світів. Найбільше досягнення в біології пов'язане з ім'ям Карла Ліннея, який увів біномінальну номенклатуру, де кожен вид визначався двома латинськими назвами – родовою та видовою. Ця класифікація модифікувалась у XIX – XX століттях, та цей процес продовжується і сьогодні. У XX столітті було прийнято ряд номенклатурних кодексів – Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури

(1950, 1975), Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури. У кожному з них є окрема стаття, котра нагадує про те, що наукові назви всіх систематичних груп рослинного та тваринного світів повинні бути латинськими або латинізованими.

У біології, як і в медицині, більша частина термінів утворюється за допомогою грецьких морфемних елементів, або терміноелементів (ТЕ).

Терміноелементом вважають будь-яку афіксальну чи кореневу морфему, для якої характерне стабільне значення та використання в термінотворенні. Серед корневих терміноелементів найбільш часто зустрічаються корені або навіть основи латинських і грецьких іменників та прикметників. Одним з наочних прикладів та, мабуть, і яскравих зразків є походження назв хімічних елементів таблиці Менделєєва, що вживаються в багатьох біологічних та медичних термінах. Аналізуючи особливості структури хімічних терміноелементів, спостерігаємо, що частина з них має:

1) латинську основу:

Aluminium (Алюміній), символ Al, термін утворився від лат. *Alumen* –галун.

Argentum (Срібло), символ Ag, від лат. *arguere* – бути ясным.

Aurum(Золото), символ Au, від лат. *aurum*– золото.

2) грецьку основу:

Barium (Барій), символ Ba, від грец. *Barys* – важкий.

Bromum (Бром), символ Br, від грец. *bromos* – смердючий.

Chlorum (Хлор), символ Cl, від грец. *chloros*– зелений.

3) основу інших мов:

Bismuthum (Вісмут), символ Bi, від німецького Wismut (первинно Weisse Masse – біла маса).

Borum (Бор), символ B, від арабського *bauraq*– бура.

Manganum (Марганець), символ Mn, від італійського *Manganese* з грец.

Magnesia.

4) термін складається з декількох основ:

а) однієї мови: *Hydrargyrum* (Ртуть), символ Hg, від грецької *Hydr* – вода+*argyros* срібло; *Hydrogenium* (Водород), символ H, від грецької *Hydr* – вода+*genes* породжуючий; *Phosphorus* (Фосфор), символ Ph, від грец. Phos – світло+*phoros* – який несе;

б) різних мов: *Natrium* (Натрій), символ Na, від арабської *Natron* і грецької *Nitron* – сода.

Знання хімічних терміноелементів необхідне для студентів-медиків, оскільки вони входять до складу назв медичних препаратів, що застосовуються на практиці при лікуванні хворих.

Лющенко Т., Смішліва І. А.

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

ІТАЛІЙСЬКА МОВА І ЛАТИНА

В нашій статті ми коротко розглянули історію італійської мови (шлях від латини до сучасної італійської) і звернули увагу на самі помітні сліди, які залишила латинська мова в італійській.

Після розпаду Римської імперії (476 рік н.е.) латина стає мовою-основою для нових національних мов – так званих романських, до яких входить і італійська мова. Але основою для формування романських мов стала не класична латина, а протиставний їй різновид – народна, або, як її ще називають, вульгарна, латина, яка з території сучасної Італії разом з завоюваннями Риму прийшла і в римські провінції. На Апеннінському півострові на базі розмовної латини виникла італійська мова, у Галії – французька і провансальська, на Піренейському півострові – іспанська і португальська мови. У Швейцарії і Північній Італії вульгарна латина стала основою для виникнення ретороманської мови, у Дакії (сучасна Румунія) – румунської, у Молдові – молдавської. Ці мови зберігають у своєму словниковому складі, морфології і синтаксисі латинські ознаки.

Перехід від загальноживаної латинської мови до сучасних європейських романських мов займав не одне століття. На території колишньої Західної Римської імперії латина перестає бути загально зрозумілою мовою спілкування в проміжку часу між VIII і X ст.. Свідомством цього є, наприклад, акти Турського собору (Франція) 813 р. (після розпаду Римської імперії пройшло 337 років). Цей собор постановив для священників Франкської імперії читати проповіді серед місцевого населення зрозумілими для вірян рідними говірками, зокрема на *rustica Romana lingua*, тобто “сільською романською мовою”, оскільки пересічний люд вже не міг зрозуміти латину, якою написана Біблія і на якій читалися проповіді.

Як і інші романські мови, італійська походить безпосередньо від живої розмовної латини. Особливість її походження в тому, що вона виникла на території римської метрополії. В Італії довше ніж в інших романських країнах латина слугувала мовою офіційних паперів, судових засідань тощо, але в розмовній практиці почався протилежний процес – розпад єдиної мови на велику кількість її варіантів – так званих італійських діалектів, які продовжують активно використовуватися і в сучасній Італії.

Всі італійські діалекти (їх кількість досягає декількох десятків) мають одне джерело – народну латину, але дуже відрізняються один від одного та від літературної італійської мови, деякі настільки, що можуть розглядатися як окремі мови (частина з них має навіть свою окрему літературу). Появлення такого різноманіття діалектів можна пояснити розмаїттям населення давньої Італії, умовами її романізації, політичною роздробленістю країни протягом століть (існування на півострові герцогств, князівств, королівств, міст-держав, марок, республік тощо – відособлених територій, які мали всі ознаки окремих держав) і навіть її географічними особливостями.

Однією з перших письмових пам’яток, які містять в собі діалектну мову, є судові акти 960 та 963 рр. (тяжба про землі знаменитого зараз абатства Монтекасіно). Ці акти написані, звичайно, латинською мовою, але свідомські

показання в них зафіксовані так, як вони були промовлені, – на рідному діалекті свідків. 960 рік і вважається в Італії датою народження італійської мови (в 1960 році відзначалося 1000-ліття її історії).

Зникнувши з розмовної сфери спілкування, латина в її класичному варіанті продовжувала грати першу (якщо іноді не єдину) роль в письмовій мові, офіційних документах, у судових процесах, взагалі в офіційному житті, в науці, медицині, в літературі. Але поступово в літературу як сферу діяльності, найбільш жваво реагуючу на зміни в суспільному житті, в тому числі на зміни мовні, проникає і все більш в ній посилюється жива народна (діалектна) мова. Можна думати, що це було і літературним проявом італійського самоусвідомлення.

Та, як і раніше, в Італії серед великої кількості діалектів не було єдиної літературної мови, яка б могла замінити латинську і поява якої вже назрівала в роздробленому італійському суспільстві. На цьому мовному фоні особливу роль серед усіх діалектів Італії починає грати флорентійський (тосканський) діалект. Саме його вчені вважають провідним в утворенні сучасної літературної (офіційної) італійської мови.

Історія цього діалекту починається в XI-XII ст. В цей час швидко розвивалися міста на півночі Італії. Серед них особливо виділялася Флоренція, яка до кінця XIII ст. набула значення економічного та культурного центру. Таке піднесення міста стало причиною посилення ролі флорентійського діалекту. Становленню його як основи загальнонаціональної італійської літературної мови сприяла творчість великих флорентійців епохи Раннього Відродження – Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарки і Джованні Боккаччо (хоча самого Петрарку називати флорентійцем можна тільки умовно: з Флоренції був не сам поет, а його батьки). Вважається, що “Данте закінчує в могутньому синтезі ідеї Середньовіччя, Петрарка і Боккаччо закладають перший камінь великої майбутньої будови”.

Данте Аліґ'єрі (1265-1321) – видатний італійський поет, письменник, філософ, політик, “батько італійської літератури” і, як вже сказано, один з засновників літературної італійської мови. Серед наріч Італії він свідомо шукав “блискучу народну мову”, і в цих пошуках вирішував не тільки мовні та літературні питання, а й, як сказали б зараз, геополітичні: він прагнув знайти серед італійських діалектів осьову мову, яка б, з одного боку, об'єднала всі інші італійські мови і на якій, з іншого, можна було б писати твори того ж рівня, якого колись досягла латиномовна література. Провівши своєрідний моніторинг італійських діалектів, Данте віддає перевагу рідному тосканському наріччю, яке в його “Божественній комедії” зростає до мови високої літератури, філософії, набуває нових можливостей в передачі ідей, думок, почуттів та стає взірцем для сучасників Данте і для наступних поколінь італійців. Цікаво, що Данте не вилучає латину із сучасної йому літератури. Вибір латинської або народної мови залежить, на його думку, від жанру та стилю твору: комедія – поетичний твір з застрашливим початком та благополучним кінцем – відноситься до середнього стилю і потребує народної мови; а на латині створюються трагедії – поетичні твори високого стилю з захоплюючим та спокійним початком і жахливим кінцем.

Роботу Данте по вдосконаленню флорентійського діалекту продовжили його молодші сучасники Франческо Петрарка (1304-1374) та Джованні Боккаччо (1313-1375). Треба відмітити, що всі три письменники багато писали латинською мовою, але шедеврами світової літератури стали їх твори, написані італійською. Петрарка взагалі до своїх італійських віршів – сонетів, канцон – ставився як до “дрібниць”, котрі він писав скоріш для себе, прагнучи “як-небудь, не заради слави, полегшити скорботне серце”. Головні, з точки зору самого Петрарки, свої твори – твори, які він адресував нащадкам, – написані ним на латині.

В наступні століття в Італії латина ще буде суперничати з діалектами, будуть продовжуватися спори про єдину літературну мову і все більш мова

творів Данте, Петрарки, Боккаччо буде затверджуватися як нормативна, як зразок літературної італійської мови.

Великий внесок в розв'язування мовної проблеми в Італії зробив письменник Алесандро Мандзоні (1785-1873). В своєму класичному романі “Заручені”, він виступає як реформатор італійської літературної мови. Мандзоні не з Флоренції, а з Мілану, і першу версію свого роману (видана у 1827 р.) він написав на міланській мові. Та другий, перероблений, варіант “Заручених” (1842 р.) був написаний ним вже на літературній тосканській мові. Мандзоні вдосконалив її, розширив її можливості, зробив близькою читачу нового часу. Мова його твору це, власно, і є сучасна літературна італійська мова.

Але тільки в 60-х роках XIX століття, після об'єднання італійських земель та завоювання Італією незалежності, тосканський діалект остаточно приймається за основу вже загальнонаціональної офіційної (літературної) мови (і знов цьому сприяла діяльність А. Мандзоні, але вже як сенатора Італійського королівства). Та на той час цією “тосканізованою” італійською володіли, за самими сміливими підрахунками, лише 9-10% населення країни; дуже повільно входила офіційна мова в побутове життя носіїв місцевих діалектів.

В XX столітті затвердженню загальнонаціональної мови сприяли радіо, телебачення, інші ЗМІ, пізніше – інтернет. Але діалекти не зникли. Вони залишаються в культурі Італії (наприклад, відомі пісні “Повернись в Сорренто” і “O sole mio”, написані на неаполітанській мові) і залишаються головною, улюбленою мовою приватного життя італійців. Італійці жартують, що перша іноземна мова, яку вони вивчають в школі, – італійська. А ще вони кажуть: ”Якщо італійська мова - це мова держави, то діалект – це мова серця народу”.

Звернемо увагу на самі помітні “латинські прояви” в сучасній мові італійців.

Зрозуміло, що найбільша спадщина латинської мови в італійській - це лексика останньої. (Чи має латинські корені назва країни – “Італія”? Ні.

Походження цього слова, яке існувало на Апеннінському півострові з давніх часів, поєднують не з латинською, а з грецькою мовою. Воно перекладається як “країна телят”. Греки, які споконвіку жили на півдні Італії, так називали місцеві італійські племена. Насправді, бик був символом південної Італії, його часто зображували бодаючим північну римську вовчицю.)

Італійський алфавіт на чотири букви менший за латинський (найкоротший алфавіт серед усіх романських мов) – в ньому немає літер J, K, X та Y. Ці букви та буква W вживаються, але переважно в словах іншомовного походження.

Фонетика сильно відрізняється від латинської, і це одна з причин того, що латинські слова в італійських часто майже не впізнаються. Наголос зазвичай, як і в латині, падає на другий або, рідше, третій склад від кінця. Ненаголошені латинські суфікси залишаються ненаголошеними і в італійській: *edibile* ‘їстівний’, *simpatico* ‘симпатичний’. Цікаві італійські іменники з наголошеним останнім складом, які являють собою усічені (іноді – видозмінені) форми (судячи по наголосу – Gen. sing.) латинських іменників III відміни, наприклад: *civiltà*, *bontà*, *età*, *lievità*, *società*, *università*, *cavità*, *tuberosità* та інші (від іменників на -as, ātis f); *gioventù* (від лат. *juventus*, ūtis f).

Від інших западно-романських мов італійська відрізняється збереженням хоча і невеликої, але все ж таки системи закінчень (“залишки минулої розкоші латинської мови” (Дм. Петров)). Відмінків в італійській немає (по відмінках змінюються тільки особові займенники). Від трьох латинських родів залишилося лише два (Maschile та Femminile), але збереглися два числа (Singolare та Plurale).

В італійській мові є три дієвідміни дієслів: дієслова, які в інфінітиві закінчуються на -are, відносяться до I дієвідміни, на -ere – до II, на -ire – до III. Особові закінчення являють собою усічені видозмінені закінчення латинських дієслів; в 1 особі однини залишається латинська флексія -o.

Незважаючи на те, що сучасна італійська мова, як і інші романські мови, лише віддалено нагадує класичну латинську, вона назавжди поєднана з латиною – і історично, і лексично, і мовними законами, і асоціативно.

Крамар К. Ю., Перинець К. Ю.

Університет митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ НА ІСТОРИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

Латинська мова є найважливішим засобом міжнародного спілкування, зокрема в сфері наукової та культурно-просвітницької діяльності, а також є фундаментом політичної, юридичної, медичної, історичної термінології. У наш час латинська мова є своєрідним провідником для професійного спілкування людей різних сфер діяльності.

Латина відіграє важливу роль у вивченні історичних дисциплін та взагалі історії як науки, особливо при вивченні античного періоду та Середньовічної епохи, оскільки більшість історичних документів того часу були написані та зафіксовані латинською мовою. На нашу думку, кожен історик має заглибитись у вивчення латинської мови, що сприятиме його професійному росту та буде важливою опорою його діяльності, наприклад, під час археологічних досліджень чи перекладу написів знайдених табличок. Декодуючи знахідку, можна «оживити» події чи постаті, зафіксовані в документах.

Розглянемо деякі аспекти вивчення латини на історичному факультеті. Крім опрацювання автентичних документів, написаних латинською мовою [2], важливою складовою навчального процесу стає звернення до специфічних реалій Стародавнього Риму. Адже кожен історик, у першу чергу, повинен зануритися в атмосферу епохи та особливостей життя того часу, а латинська мова виступає лише інструментом у цій цікавій «подорожі» в історію.

Але як зробити таку «подорож» захоплюючою та одночасно закріпити складний граматичний і лексичний матеріал? На нашу думку, цікаві завдання, що виконуються студентами в аудиторії чи самостійно, допоможуть вирішити подібну складну проблему. Отже, розглянемо деякі можливі вправи та завдання.

1. Подивитись відеофільми про історію Стародавнього Риму. Наприклад, «История Древнего Рима за 20 минут» [1]. Завдання: виписати всі поняття, що згадуються у відео, та пояснити їх значення. Наприклад, *plebs* – натовп; *princeps* – перший, *triumphus* – урочистість тощо.

2. Скласти словник, в якому б відбилися реалії політичного, суспільного, культурного та повсякденного життя римлян. Написати кожне поняття латинською мовою та порівняти із вживанням сучасних термінів. Наприклад, *res publica* (суспільна справа) – форма державного управління; *calendarium* – боргова книжка; *insula* (острів) – багатоповерховий житловий будинок у Стародавньому Римі; *aquaeductus* (від *aqua* – вода; *ducere* – вести) – споруда для подачі води; *gladiator* (від *gladius* – короткий меч) – боєць на арені тощо.

3. Написати в хронологічному порядку імена видатних істориків та назви їх творів. Кожен студент обирає ту чи іншу особистість та фіксує реальні історичні події того часу латинською мовою, створюючи свій власний історичний твір. Наприклад, уявити себе Титом Лівієм та спробувати доповнити його монументальну працю «Ab Urbē condītā».

На наш погляд, подібні завдання «оживляють» латину, ще раз засвідчують багатство її лексичної та граматичної системи. Така робота на заняттях з латинської мови надасть змогу студентам історичного факультету не тільки підвищувати свій мовний потенціал, але й набувати знання в майбутній професійній сфері.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Древний Рим за 20 минут. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=LqB2pZXEfO4>

2. Pacta et constitutiones legum libertatumque Exercitus Zaporoviensis
// Скорина Л. П., Чуракова Л. П. Латинська мова для юристів. – К., 2006. С. 209-224.

Кутікова А., Писаренко Н. Д.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ФУНКЦІ ЛАТИНІЗМІВ У ТВОРІ П. ЗАГРЕБЕЛЬНОГО «Я, БОГДАН»

Талановитий класик української літератури Павло Загребельний зробив вагомий внесок у розвиток культури та мистецтва. Його твори розкривають багатий внутрішній світ головного героя, та він неперевершено вміє вибирати найголовніше серед суєти повсякденності. З метою посилення уваги на головному Павло Загребельний нерідко використовує латинські фразеологізми, що робить його твори ще більш досконаліми. Ми вважаємо актуальним дослідити значення використання латинських виразів як художніх засобів у творчості Павла Загребельного. Вивчаючи особливості стилю його творів, а саме роману «Я, Богдан», ми спостерігаємо таке.

Для реалістичного зображення ситуації, образу героїв, їх настрою автор використовує:

а) латинські фразеологізми:

- "То як пасує до сеї землі Кодак, пане писарю?" Я відповів йому латиною: "**Manu fecit, manu destruo**"(**Manu fecit, manu destruo** – зроблене рукою, рукою ж і зруйноване може бути) [с. 21];

– **Nostri nos metpoenitet** – як сказав ще Теренцій. Таж я теж в сій вірі уродився і в ній же вік свій кінчу. (**Nostri nos metpoenitet** – самі себе караємо) [с. 26];

- Незмірно страждаю, бачачи пана писаря серед тих, які **nihil sacrum ducunt** – які і віру, і жон, і вольності в Дніпрі утопили. (**nihil sacrum ducunt** – не знають нічого святого) [с. 26];

- ... Навпаки, ми нині в більшій небезпеці, бо не маємо ворога. **Sine adversario marset virtus!** (**Sine adversario marset virtus** – без ворога в'яне і гнусніє мужність) [с. 292];

- ... це водночас вояки і хлібороби та рибалки, веселі й співучі, добрі промовці і заводіяки, добродушні, люблять одяг, але гордують грошима, вередливі щодо товариства і, як казали древні **odipto fanum vulgus**. (**odipto fanum vulgus** – ненавидять примітивних дурнів) [с. 99].

Нерідко в художньому тексті П. Загребельний використовує латинські словосполучення чи слова, що виконують функцію *вставних слів*:

- Військо Хмельницького було велике та могутнє: «Обступило моє військо Львів **circumcirca**, окрило всі поля і гори» (**circumcirca** – довкола) [с. 316];

- **Ille regitdictis**, – казали про нього прихильні. **Anima set pectoramulcet**, — додавали навіть недруги. (**Ille regitdictis** – той, що володарює в мові. **Anima set pectoramulcet** – душі і серця зачаровує) [с. 16].

На наш погляд, латинські вставні слова ще більше акцентують на тій чи іншій проблемі, підсилюють увагу читача, до чого й прагнув письменник.

У тексті твору «Я, Богдан» нами були визначені також *слова конфесійного стилю*:

- Висміює брехливі листи Потоцького, які після розгрому шляхетських військ під Жовтими Водами, зляканий Потоцький, забувши про високу гідність гетьмана коронного, писав Любенському: «По золотім спокою, по вільних часах бурхлива незгода і страшні **bellorum fulmina** настають. (**bellorum fulmina** – військові громовиці) [с. 220];

- Богдан не щадив і Виговоського: «Хай завжди пам'ятає, де гетьман, а де він сам бути має. Видно, добре пом'яло життя пана Йвана, коли він виказує таку **abrenun-tiatia**. (**abrenun-tiatia** - відмова, зречення від всіх прав). [с. 217]

Отже, зазначимо, що латинські вислови, словосполучення, а іноді й цілі речення пов'язані з важливими філософськими, духовними міркуваннями, питаннями. Наявність латинських висловів в історичних романах допомагає авторові домальовувати образи своїх героїв. Зазначимо, що використання латинських висловів талановитим майстром слова Павлом Загребельним дає змогу читачеві поринути у світ, мова якого представлена письменником дивовижно реально. Змальоване на сторінках роману життя Богдана Хмельницького слугує приводом для філософських розміркувань над проблемою людського існування, що є ознакою високого інтелекту та освіченості гетьмана.

Лозиняк Ю., Апоненко І. М.

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛАТИНСЬКИХ НАУКОВИХ НАЗВ РОСЛИН

Назви рослин є вагомою і дуже цікавою складовою кожної мови, оскільки вони відбивають давні знання про рослинний світ. У цій роботі простежується, як назви рослин залежать від географічного положення, цвітіння, практичного значення та семантики. Отже, назви латинських рослин можна розділити на групи:

Семантичні назви рослин

Семантика – наука, що вивчає значення слів та виразів. До таких слів належать і деякі назви рослин:

Elodea Canadensis Michx. – Елодея канадська, водяна чума. Elodes – болотистий. Росте у повільно проточних та стоячих водоймах. Через свою здатність дуже швидко рости і розмножуватися, створюючи щільні скупчення, які заважають судноплавству, отримала назву «водяна чума». Зберігає

властивості домінанта, витісняючи аборигенні гідрофільні види і формуючи збіднені фітоценози з проєктивним покриттям до 50-100%

Rumex confertus – Щавель кінський. *Rumex* є давньою назвою щавлю, яка, можливо, пов'язана з лат. *rumex, icis m* “дротик, металний спис з коротким ратищем” через гостру форму листя рослини. Як видовий епітет вжито дісприкметник *confertus*, а, *um* - “скупчений, зібраний”, що вказує на густі суцвіття щавлю.

Capsella bursa-pastoris – Грицики звичайні. Назва *capsella*, *ae f* перекладається як “коробочка” (зменшувальне від *capsa* - “коробка, ящик”). Складений видовий епітет *bursa-pastoris* перекладається як “сумка пастуха”: трикутна форма плодів цієї рослини нагадує торбинку пастуха (пор. рос. назву рослини: Пастушья сумка).

Laurus nobilis – Лавр благородний. Назва *laurus, i m* пов'язана з кельт. *blavr* або *lauer* “зелений”: лавр – це вічнозелене дерево. Епітет *nobilis* дано рослині тому, що у Стародавньому Римі лавровими вінками та гілками нагороджували переможців і героїв.

Назви, що відображають географічне поширення або батьківщину рослини:

Armeniaca vulgaris – Абрикос звичайний. Іменник *arneniaca, ae f* походить від прикметника *armeniacus*, а, *um* – “вірменський”: плоди цього дерева уперше потрапили до Риму з Вірменії. Пліній називає плоди абрикоса *prunum armeniacum* – “вірменська слива”. Видовий епітет *vulgaris* утворено від лат. *vulgus* “народ, простолюди”. Більш поширеними є назви, які містять інформативні видові епітети, що вказують на географічне поширення рослини, такі як: *europaeus*, а, *um* – “європейський”, *orientalis*, е – “східний”, *chinensis*, е – “китайський” та ін.

Назви, що вказують на час появи (цвітіння) рослини:

Calendula officinalis – Календула лікарська. Назва *calendula, ae f* походить від лат. Calendae – “календи, назва першого дня місяця” і пов’язана з тим, що рослина цвіте протягом тривалого часу.

Chelidonium maius – Чистотіл великий. Назва *chelidonium, i n* походить від грецьк. chelidon – “ластівка”. За спостереженнями давніх греків, рослина з’являється, коли прилітають ластівки, і відмирає, коли вони відлітають у вирій. У Діоскρίда є ще одне міфологічне пояснення цієї назви: “Кажуть, що коли пташеня ластівки сліпне, мати приносить у дзьобі цю траву і виліковує його”. Як видовий епітет вжито форму вищого ступеня прикметника *magnus*, а, um – “великий”. Серед видових епітетів, що вказують на час появи (цвітіння) рослини поширеними є такі: *aestivalis*, e – “літній”, *vernalis*, e – “весняний” та ін.

Назви, що вказують на практичне значення рослин:

Atropa belladonna – Беладонна звичайна. Родова назва є індиферентною: К. Лінней назвав рід *Atropa* на честь однієї з парок грецької міфології Атропи, яка перерізала нитку життя кожної людини (більшість рослин цього роду дуже отруйні). Іменник *belladonna, ae f* походить від італійських слів: *bella* – “красива” і *donna* – “жінка”. У давнину жінки користувалися соком цієї рослини як косметичним засобом: ним натирали щоки як рум’янами та закапували його в очі, від чого зіниці розширювалися, а самі очі здавалися більшими та блискучими.

Viburnum opulus – Калина звичайна. Іменник *viburnum, i n* походить від лат. *viere* – “плести, вити”: з молодих гнучких гілок рослини плели кошики. Іменник *opulus, i f* – давня латинська назва клена (листя калини нагадує листя клена).

Можна зробити висновок, що досить часто назва виду являє собою комбінацію різних за характером ознак інформативних компонентів, які відображають морфологічні особливості рослини, їх географічне поширення або екологічне середовище зростання, час появи або цвітіння, практичне

значення та ін. Більшість інформативних назв є мотивованими, вони мають досить прозору внутрішню форму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закалюжний М. М. Латинська мова : підручник для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. М. Закалюжний. – К. : Либідь, 2003. – 367 с.
2. Чопик В. І. Латинська ботанічна номенклатура : навч. посібник / В. І. Чопик, А. В. Єна. – К. : РВЦ “Київський університет”, 1996. – 57 с.
3. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів-агробіологів : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 383 с.
4. Светличная Е. И. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений / Е.И. Светличная, А.И. Толок. – Х. : Золотые страницы, 2003. – 288 с.
5. Минц И. П. Этимологический словарь лекарственных растений / под ред. А. Ф. Гаммерман. – Л. : Изд. Ленингр. хим.-фарм. ин-та, 1962. – 54с.
6. Каден Н. Н. Этимологический словарь научных названий сосудистых растений, дикорастущих и разводимых в СССР / Н. Н. Каден, Н. Н. Терентьева. – М. : Изд. МУ, 1979. – 267 с
7. Шаповалов Л. В Дослідження семантики латинських назв рослин як важлива умова підготовки майбутнього вчителя біології / <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/117.pdf>

Ноздрань Є., Ратомська Л. В.

Університет імені Альфреда Нобеля

БЕСТИАРИЙ

В античних источниках, дошедших до наших дней на латыни и греческом языке, особую нишу занимает мифология и её фантастические чудовища.

Позднее, в эпоху Средневековья, сформировался особый литературный жанр, бестиарий (от лат. bestia, ae f - животное, зверь) – сборники символично-аллегорического характера.

В данных тезисах представлены наименования некоторых представителей бестиариев.

Авгур (лат. augur, uris m - жрец, птицегадатель; предсказатель) – худая, вечно скорбящая птица зеленовато-черного цвета в мире Гарри Поттера.

Акефалы (греч. асерhalus - безголовый) – племя безголовых людей с лицами, расположенными на груди, обитавших в Ливии в 5 веке до н.э. (Геродот, Плиний Старший).

Базилиск, или василиск (лат. basilicus - царский, княжеский; греч. basiliskos - царек) – петух с крыльями дракона и хвостом змеи. "Василиск есть всякого гада ползучего царь и монарх, властелин драконов и змей" (Анджей Сапковский).

Букентавр (греч. bos, bovis m - бык, вол; centaurus - кентавр) – человек с телом быка, символизирует дуализм человеческой природы, в которой присутствуют как духовное, так и животное начало.

Гаргульи, гаргульцы – уродливые существа, химеры, происходят от названия выходов водосточных желобов в готических соборах (фр. gargouille - глотка, от лат. gurgulio, onis m - дыхательное горло; gurges, gitis m - водоворот).

Гарпия (греч. harpyia, ae f - прожорливое крылатое чудовище; harpare - похищать, грабить) – существо из греческой мифологии с лицом и грудью женщины и туловищем хищной птицы, богиня вихря.

Гидра (греч. hydrus, i m - гидра, водяная змея) – в греческой мифологии, а позднее в средневековых бестиариях и геральдике, многоголовая змея или дракон.

Дипса (греч. dipsa - жажда) – в латинской литературе и средневековых бестиариях "змея, не в пример другим малая, но зело ядовитая, о чем еще Лукан написать не применул" (Анджей Сапковский).

Дракон (лат. draco, onis, m; др-греч. δράκων - змея, дракон, от δερκομαι - видеть, смотрит) – крылатый огнедышащий змей с орлиными лапами, крыльями как у летучей мыши, а туловище его оканчивается рыбьим хвостом. Чудовище обладает невероятной силой и остротой зрения.

Единорог (лат. unicornis, от unus – один; cornu, us n - рог; соотв. греч. μονοκερος). "Осел массивного сложения, имеющий один рог на лбу, красную голову и голубые глаза. Всякий, кто выпьет воды или вина из рога этого животного, никогда не будет подвержен болезням" (Ктесий Книдский).

Ихтиокентавр (др-греч. Ιχθυοκενταυρο, от ιχθυς – рыба; κενταυρος - кентавр) – в позднеклассическом греческом искусстве, морские существа, изображавшиеся с торсом человека, передней частью лошади и хвостом рыбы.

Квинотавр (лат. quinque - пять; taurus, i m - бык, вол) – в средневековой европейской мифологии пятирогий морской бык.

Кентавр (лат. centaurus; др-греч. κενταυρος - возможный перевод "убийца быков") – в греческой мифологии, существо с лошадиным телом и человеческим торсом.

Панотии (греч. παν – все, otis - уши; лат. homo magnis auribus - человек с большими ушами) – "...люди, пятнадцати футов ростом, а уши как веялки, ночью они подстилают их под себя и ими же укрываются..." (Liber Monstruorum).

Пеликан (лат. pelicanus, греч. πελεκαν, -авος, от πελεκυς - топор, молот, молоток) – птица-символ родительского самопожертвования, которая разрывает клювом собственную грудь и кормит голодных птенцов кровью.

Регулус (лат. regulus, i m [rex] - царь небольшого государства, царек; царевич) – другое название василиска.

Сибилус (лат. sibilus, a, um - шипящий, свистящий) – ещё одно название василиска. В некоторых источниках указано, что василиск вылупляется из яиц аспида, а, как мы помним, аспид "велегласно свищет", что еще раз указывает на их родство.

Тифон (др-греч. τυφών - вихрь, ветроворот) – "стоглавый змей-дракон, каждая голова которого издает самые разные звуки" (Гесиод "Теогония"); олицетворение огненных сил земли и ее испарений с их разрушительными действиями.

Троглодит (др-греч. τρογλοδιτης - живущий в пещере, от τρογλη - пещера, полость и διειν - проникать в, погружаться) – мифический персонаж, живущий на краю мира, куда не может добраться ни обычный человек, ни солнечный свет; один из немногих, кто может устоять перед взором медузы Горгоны.

Уроборос (др-греч. ουροβορος - пожирающий свой хвост, от ουρα - хвост и βορα - пища, еда) - мифический мировой змей, обвивающий кольцом Землю, ухватив себя за хвост; один из основных символов алхимии.

Фурии (лат. furia, ae f - ярость, бешенство, исступление) – в древнеримской мифологии, три богини мщения Алекто, Тисифона и Мегера.

Химера (др-греч. χίμαιρα - молодая коза) – огнедышащее чудовище в виде льва с головой козы на холке и змеей на месте хвоста; в переносном смысле, необоснованная, несбыточная идея.

Эринии (др-греч. ερινυες - гневные) – греческий аналог древнеримских фурий.

Как мы видим, в самом наименовании мифического существа заложено описание наиболее ярких внешних черт или эмоций, которые оно символизирует.

Огнєва Н., Сорокатяга Т., Писаренко Н. Д.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

СЕМАНТИКА БОТАНІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Латинські ботанічні найменування часто представляють собою комбінацію різних за ознакою інформативних компонентів, які відображають морфологічні особливості рослин (форму, розмір, колір), їх географічне поширення або

екологічне середовище зростання, час появи або цвітіння, смак або запах, практичне значення [2, с. 290]. Так, найменування *Цибуля звичайна* має латинський аналог – *Allium caera*, де *Allium (alium)* давня латинська назва часнику (цибуля і часник належать до однієї родини). Іменник *allium* походить від кельтського прикметника *all* – пекучий: часник має гострий, пекучий смак. О. Ю. Балалаєва вказує на можливий зв'язок з лат. *halare* “пахнути” (*helium–alium*), оскільки рослина має сильний характерний запах. Як видовий епітет вжито іменник *Caera*, *ae f* “цибуля”, що походить від кельтського *cap (cep)* “голова”: цибулина має кулясту форму [1, с. 155].

Brassica oleracea – *Капуста городня*. Давня латинська назва рослини *Brassica* походить від кельтського *Bresic* - “капуста”. Спостерігається зв'язок з грецьк. *Braxein* - “варити, готувати”: у Стародавньому Римі капуста була досить поширеною овочевою культурою, з неї готували безліч страв. Прикметник *oleraceus, a, um* походить від лат. *olus, erisn* - “овоч, городина”.

Capsicum annuum – *Перець однорічний*, або стручковий. Існує точка зору, що іменник *capsicum* походить від лат. *capsa, ae f* - “коробка, футляр”: плоди перцю нагадують коробочку, в якій знаходиться насіння. За іншою версією, *Capsicum* є похідним від грецьк. дієслова *kapto* - “кусаю, печу”: перець має гострий, пекучий смак. Видовий епітет *annuum* (від лат. *annus, i m* - “рік”) вказує на те, що рослина закінчує свій життєвий цикл за один рік.

Cucurbita pepo – *Гарбуз звичайний*. Іменник *cucurbita* походить від лат. *Cucumis, eris n* - “огірок” і *orbitus, a, um* - “круглий”, дослівно перекладається як “круглий огірок” (гарбуз та огірок належать до однієї родини). Як видовий епітет вжито грецьку назву рослини *Pepo, onis m* “гарбуз” [3, 211].

Fagopyrum esculentum – *Гречка посівна*. Назва *fagopyrum* походить від слів: латинського *fagus* - “бук” та грецького *pyros* - “пшениця” і дослівно перекладається як “букова пшениця”. З гречки, як і з пшениці, мололи муку, а тригранні плоди рослини за формою нагадують букові горішки. Прикметник *esculentus, a, um* походить від лат. *esca, ae f* - “їжа, корм”.

Helianthus annuus – Соняшник звичайний, або однорічний. Іменник *helianthus* походить від грецьк. *Helios* - “сонце” і *anthus* - “квітка”. Таку назву рослина отримала через те, що повертає свою квітку-кошик за сонцем. Видовий епітет *annuus* (від лат. *annus, i m* “рік”) вказує на те, що рослина закінчує свій життєвий цикл за один рік.

Linum usitatissimum – Льон звичайний, або довгунець. Іменник *linum* є латинізованим варіантом грецьк. *linon*, яке походить від кельтського *lin* - “нитка”: зі стеблин льону виготовляли нитки. Як видовий епітет вжито прикметник у найвищому ступені *usitatissimum* - “найзвичайніший” (від *usitatus, a, um* “звичайний”).

Panicum miliaceum – Просо посівне. Іменник *panicum*, можливо, пов’язаний з лат. *panis, is m* - “хліб”. Як видовий епітет вжито прикметник *miliaceus, a, um* - “просяний”, що походить від лат. *milium, i n* - “просо, пшоно”.

Ribes nigrum – Смородина чорна. *Ribes* – латинізований варіант арабської назви одного з видів ревеня, що росте в Палестині і має кислий смак. Коли араби завоювали Іспанію, вони перенесли назву *ribes* на *агрис*, що мав такий же кислий смак. Пізніше цю назву було перенесено й на смородину (*агрис* і смородина належать до однієї родини). Видовий епітет *nigrum* “чорний” вказує на колір ягід.

Отже, більшість інформативних назв культурних рослин є мотивованими і має прозору внутрішню форму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Балалаєва О. Ю. Латинська мова та основи біологічної систематики: [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / О.Ю. Балалаєва, І.І. Вакулик. – К.: Фітосоціоцентр, 2012. – 324 с.

2. Балалаєва О.Ю. Використання прийому етимологізації при навчанні латинської ботанічної номенклатури на факультеті садово-паркового господарства та ландшафтної архітектури / О. Ю. Балалаєва // Науковий вісник НАУ. – Вип. 77. – К.: НАУ, 2004. – с. 285-290.

З.Балалаєва О. Ю. Етимологія латинських назв рослин / О. Ю. Балалаєва // Мова і культура. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – Вип. 14. – Т. III (149). – с. 210-214.

Одринська К., Апоненко І. М.

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МЕДИЦИНСКОЙ И ОБЩЕУПОТРЕБИТЕЛЬНОЙ ЛЕКСИКИ

На протяжении многих веков латинский язык был языком культуры, литературы и науки во всей Европе. И по сей день латынь, хоть и считается мертвым языком, не утратила своей роли универсального языка науки, понятного ученым всех стран мира.

Этот язык подарил миру огромное количество терминологии в различных сферах. Латинскими словами и выражениями богат язык медицины, биологии, философии, юриспруденции. Кроме того, названия новых видов современных наук, а также новые термины часто создаются на основе латинских корней по аналогии с уже существующими.

Параллельно активно употребляется в медицинской науке и греческий язык, который также послужил основой для обогащения научной терминологии, что привело к использованию в медицине двуязычия, так называемого билингвизма. Греческий и латинский языки стали «материалом», с помощью которого строятся и совершенствуются медицинские термины.

Так, слово «голова»: по-гречески – *cephale*, по-латыни – *caput*. Так, греческое слово **cephale** используется в медицинском термине «энцефалография» (специальное обследование головного мозга). Термин произошёл от греч. *encephalos* – головной мозг и состоит из двух слов: *en* – в (внутри) и *cephale* (голова) [1, с. 210, с. 245]. То есть, с точки зрения греков, мозг – это то, что внутри головы. С этим трудно не согласиться!

В русском языке можно выделить группу однокоренных слов, восходящих

к лат. **caput**, а именно: *капелла*, *капеллан*, *капитал*, *капиталист*, *капитан*, *капитель*. Также **caput** созвучно со словом **капуста**. Кочан размером и формой напоминает голову человека.

Нога (стопа) по-гречески – *pos, podos*. От этого слова произошло и русское «**подиум**», которое имеет следующее значение:

1. высокая платформа, на которой возводились храмы;
2. возвышение в древнеримском цирке с креслами для императора, сенаторов и других высокопоставленных лиц;
3. возвышение на стадионе, в студии и т.д. [6].

На латинском языке слово «нога» пишется *pes, pedis m* [1, с. 320]. Это слово заимствовано с французского (*pedale*), в котором значение (посредством итальянского) восходит к лат. *pedalis* – «ножной», образованного суффиксальным способом от существительного *pes, pedis m*. От той же основы образована вторая часть таких слов как *монед*, *велосипед*, *педаль*.

Слово широкий – *eurus*, например, дало начало слову «**Европа**». При чём здесь Европа? Ответ мы находим у Ивана Ефремова в его знаменитом романе «Лезвие бритвы»: «*Насколько ценилась испокон веков широкая расстановка глаз, показывает очень древний миф о красавице, дочери финикийского царя Европе. Её имя по-древнегречески означает «широколицая» («широковзорая») или «широкоглазая»* [5].

Короткий – *brevis*, лежит в основе слова «**аббревиатура**» от итал. *abbreviatura* «сокращение» и лат. *abbreviare* «сократить» [1]. Это слово появилось в XVIII веке. В переводе с итальянского, как и в русском языке, оно так же имело значение «сократить». Итальянцы же, позаимствовали его с латыни «*abbreviatura*», где видоизменили «*ab*» – «при» и «*breviare*» – «сокращать».

В современном языке «аббревиатурой» называют слова, которые сложены из основ нескольких слов, слогов, или букв. Аббревиация является наиболее продуктивным способом образования названий лекарственных препаратов.

Используется как буквенная аббревиация, например, *АТФ* (*Acidum adenosintriphosphoricum*), *ТХА₂* (*Tromboxanum A₂*), так и буквенно-числовая: *ASS-100-Merke* [2, с.79].

Следующий термин *stenos* – узкий, даёт начало русскому слову «стенография» (от греч. *stenos* – узкий и *graphō* – пишу). Стенографисты успевают записывать текст за лектором не потому, что пишут очень быстро, а благодаря владению специальной системой сокращённой записи, которая так и называется стенографией [3].

Этот же термин входит в состав медицинского «стенокардия» (от др.-греч. στενός — «узкий, тесный» + др.-греч. καρδιά — «сердце») — это клинический синдром, характеризующийся дискомфортом или сдавлением в прекардиальной области, что обусловлено транзиторной ишемией миокарда без развития инфаркта. В большинстве случаев приступы стенокардии развиваются на фоне физического или эмоционального напряжения и проходят в покое или после сублингвального приема нитроглицерина [3].

Чёрный – на лат. *niger, gra, grum* – мы встречаем в словах *Нигерия, негр*. На греч. *melas, melanos* дало начало термину «меланхолик». Так, меланхоликам приписывали избыток «чёрной желчи».

Клинический диагноз **меланóма** (содержит др.-греч. μέλας – «чёрный» + -оμα «опухоль», дословно «чёрная опухоль») – злокачественная опухоль, развивающаяся из меланоцитов – пигментных клеток, продуцирующих меланины. Наряду с плоскоклеточным и базальноклеточным раком кожи относится к злокачественным опухолям кожи [4].

Многие однокоренные слова латинского и греческого происхождения вошли в современный лексикон, как ученых-медиков, так и в разговорную речь обывателей. Семантическое значение некоторых из них уже не ассоциируется с языком-носителем, а семантические связи однокоренных слов, связанных с основным словом-термином латинского происхождения потеряны и не воспринимаются нами как иностранные.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРЫ:

1. Латинська мова і основи медичної термінології: підручник / Л. Ю. Смольська, О. Г. Кисельова, О. Р. Власенко та ін. – К. : «Медицина», 2008. – 360 с.
2. Світлична Є. І., Толлок І. О. Латинська мова : підручник / Є. І. Світлична, О. І. Толлок – К. : ВД «Професіонал», 2007. – 400 с.
3. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B4%D0%B8%D1%8F>
4. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0>
5. <https://roouh.livejournal.com/117494.html>
6. <https://kartaslov.ru/%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0/%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC>

Підгорна Т. О., Марків Т. В., Перинець К. Ю.

Університет митної справи та фінансів

NOMEN EST OMEN: ОСОБЛИВОСТІ ДАВНЬОРИМСЬКИХ ІМЕН

У кожній культурі склалася своя система вибору, вживання та функціонування імен та прізвищ. Ще зі стародавніх часів люди розуміли вплив імені на долю людини, наділяли номінацію сакральним значенням, що яскраво відбилося у загальновідомому вислові *Nomen est omen* (дослівно перекладається як «Ім'я – це знак»).

Римляни, як і більшість стародавніх людей, дуже серйозно ставилися до власних імен. Навіть імена римських богів не дозволялося вимовляти вголос. Жреці боялися, що про це можуть дізнатися вороги і, скориставшись своїми знаннями, переманити їх до себе на службу або задобрити більш багатими

жертвопринесеннями. Також раби не мали права вимовляти вголос ім'я господаря, особливо в присутності чужої людини.

У різні історичні періоди склалася своя система власних імен та прізвищ стародавніх римлян. У фокусі нашої уваги опинилася структура чоловічого давньоримського імені класичного періоду.

У класичний період повне римське чоловіче ім'я зазвичай складалося з трьох або чотирьох компонентів:

- 1) **преномена** (лат. *praenomen*) – особистого імені;
- 2) **номена** (лат. *nomen gentilicium*) – спадкового родового (династичного) імені;
- 3) **когномена** (лат. *cognomen*) – прізвиська, або спадкового сімейного імені (прізвища);
- 4) **агномена** (лат. *agnomen*) – прізвиська.

На самому початку існування римської держави її мешканці чоловічої статі мали тільки особисте ім'я, тобто **преномен**. Термін «*praenomen*» складається з префіксу *praе-* («перед») і *nomen* («ім'я»). Хлопчик отримував особисте ім'я на восьмий або дев'ятий день після народження. Кількість преноменів була невеликою, наприклад, *Appius, Gaius, Gnaeus, Marcus, Manius, Publius, Titus, Tiberius* та інші.

Існувала традиція давати особове ім'я тільки чотирьом старшим синам, а решті особистим іменем могли слугувати порядкові числівники: *Quintus* (П'ятий), *Sextus* (Шостий), *Septimus* (Сьомий), *Octavius* (Восьмий), *Decimus* (Десятий). З часом ці імена стали загальноживаними (тобто перетворилися на особові), і, як наслідок, людина, що носить ім'я Секст, не обов'язково має бути шостим сином у родині. Як приклад, можна згадати полководця Секста Помпея, другого сина члена першого тріумвірату Гнея Помпея Великого.

Зі зростанням населення у вжитку з'явилося друге, родове ім'я – **номен** чи латиною **nomen gentilicium** (від іменника *gens* – рід). Тобто вже в ранній Республіці кожен член сім'ї мав щонайменше два імені – преномен та родову

форму імені патріарха, яка стала фіксованим та спадковим номеном. Наприклад, *Antonius, Avidius, Bruttius, Claudius, Flavius, Iulius, Iunius, Livius, Octavius, Sempronius, Ulpius* та інші.

Важливо, що основною частиною імені (номеном) було успадковане родове ім'я, а не особове ім'я (преномен). Ймовірно, ця обставина і спричинила невелику кількість вживаних преноменів, у той час коли родових імен (номенів) налічується величезна кількість. Більшість номенів має настільки давнє походження, що їх значення забуто. Тільки деякі мають певний зміст: *Asinius* від *asinus* (осел), *Caelius* від *caecus* (сліпий), *Caninius* від *canis* (собака), *Ovidius* від *ovis* (вівця), *Porcius* від *porca* (свиня) тощо.

Ще за часів Республіки до номена та преномена почали додавати **когномен** (від латинського *co* – «разом» та *nomen* – «ім'я»), аби розрізнити сім'ї одного роду, бо розмір родів, що мали право голосу, вимагав диференціації. Таким чином, патриції зазвичай мали три імені (лат. *Tria Nomina*). Когномен виник як прізвисько, але втратив своє значення, коли став спадковим.

Когномени виникли значно пізніше, ніж особисті та родові імена, тому їх значення в більшості випадків зрозуміле. Вони можуть означати:

- 1) походження роду (наприклад, рід з міста *Calen* отримав когномен *Calenus*);
- 2) пам'ятні події (за Гаєм Муцієм закріпився когномен *Scaevola* (Лівша), коли він спалив свою руку на вогні жаровні, щоб вразити своїх ворогів);
- 3) особливості зовнішності (*Crassus* – Товстий, *Laetus* – Огрядний, *Macer* – Худий, *Celsus* – Високий, *Paullus* – Невисокий, *Rufus* – Рудий, *Strabo* – Косоокий, *Nasica* – Гостроносий тощо);
- 4) риси характеру (*Severus* – Жорстокий, *Probus* – Чесний, *Lucro* – Ненажера тощо).

Траплялись випадки, коли одна людина мала два прізвиська, друге з яких називалося **агномен** (лат. *agnomen*). Поява агномена частково зумовлена тим,

що старший син часто успадковував усі три імені батька, і, таким чином, в одній родині виявлялося декілька чоловіків з однаковими іменами.

Іноді римлянин отримував агномен за певні особливі заслуги. Так, *Publius Cornelius Scipio* на честь своєї перемоги над Ганнібалом в Африці у 202 р. до н.е. почав урочисто називатися Африканським (лат. *Africanus*).

Якщо чоловіки зі знатних родів мали всі компоненти у своїх прізвищах, то ситуація з жіночими іменами суттєво відрізнялася. У докласичну епоху деякі жінки мали особисті ім'я як виняток. У класичну епоху жінки особистого імені не мали й носили ім'я тільки свого роду. Всі жінки роду Юліїв – були *Юліями*, роду Корнеліїв – *Корнеліями*. Старша за віком йменувалася *Старша*, друга – *Секунда (друга)*, третя – *Терція (третя)*. Знатні жінки успадковували родові ім'я і найменування гілки роду або індивідуальне прізвище батька.

Таким чином, подібна номенклатура давньоримських імен була унікальною серед індоєвропейських мов того часу, що певним чином мала вплив на систему номінації в європейських державах.

Pereira Alfa, Filipenko V. V.

Dnipro Medical Institute Traditional and Non-traditional Medicine

DOG LATIN ENGLISH

Dog Latin, also known as Cod Latin, macaronic Latin, mock Latin, or Canis Latinicus, refers to the creation of a phrase or jargon which aims to imitate Latin. This method of creating new phrases is often done by translating English words (or those of other languages) into Latin by conjugating, which means to give a different form as they vary according to voice, mood, tense, number and person. The other method of creating new phrases is through declining them as they were Latin words. Declining means that if a noun, an adjective or a pronoun is declined, it has different forms according to whether it is the subject or the object of a verb. Furthermore, Dog Latin can also mean a poor-quality attempt of writing in genuine Latin.

Inventing a new word in Canis Latinicus allows the creation of a legitimate sounding new word with a subconscious link to its meaning, since new words motivate our minds to think about similar sounding words our minds recognizes already. Dog Latin also generates meaning by mixing words from a vernacular language – a language spoken as one’s mother tongue and not learned or imposed as a second language, with Latin words, morphology (the rules of word creation) and syntax (the rules of sentence creation). This result in meaningless words in Latin however the contribution of the Latin elements is still important to the overall meaning of the word. As the English language borrows words and morphology, the rules of word creation, from Latin, it makes it easy to create Latin words that suggest English meanings. It also makes it easier to take Latin words that have different meanings in English and use them for a different or false meaning in the English rather than the Latin sense.

Furthermore, Latin differs from English in distinctive ways, which can lead to it sometimes being translated as pure nonsense; this expresses the abstract cultural significance of Latin. William Shakespeare was extracting comedy from these ingredients before Dog Latin was even coined as an official term. For example in Love’s Labour’s Lost, a character mocks an overbearing pedant by corrupting a common Latin phrase with an excretory reference: “Go to; thou hast it *ad dunghill*...” The pedant replies, “O, I smell false Latin; dunghill for *unguem*.”

Dog Latin is used in literature, magazines, advertising, movies and cartoons.

The following example comes from a fictional case of Daniel v Dishclout from George Alexander Stevens "Lecture on Heads" book describing a kitchen:

Camera necessaria pro usus cookare, cum saucepannis, stewpannis, scullero, dressero, coalholo, stovis, smoak-jacko; pro roastandum, boilandum, fryandum, et plumpudding mixandum, pro turtle soupos, calve's-head-hashibus, cum calipee et calepashibus.

In English, this is:

A necessary room for the purpose of cooking, with saucepans, stewpans, scullery, dresser, coalhole, stoves, smoke-jack; for roasting, boiling, frying, and mixing plum pudding, for turtle soups, calves'-head hashes, with calipee and calipashes.

Kitchen is a room for cooking. It has utensils needed for different methods of working, such as roasting, boiling, frying and mixing.

Calves'-head hashes is a dish of cooked calf meat cut into small pieces and cooked again, usually with potatoes.

Calipee and calipashes (cookery) – the part of a turtle next to the lower shield, consisting of a gelatinous substance, considered a delicacy.

Another example from Ronald Searle's "Down with School" book is:

Caesar adsum jam forte

Brutus aderat

Caesar sic in omnibus

Brutus sic in at

This, when using traditional English pronunciation of Latin read aloud, sounds like the following:

Caesar 'ad [had] some jam for tea

Caesar had some jam for tea

Brutus 'ad [had] a rat

Brutus had a rat

Caesar sick in omnibus

Caesar was sick in an omnibus

(Caesar vomited in an omnibus)

Brutus sick in 'at [hat]

Brutus was sick in hat

(Brutus took off his hat and vomited in it)

Dog Latin taxonomic names (names from cartoons):

Apetitus Giganticus – big appetite

Eatibus Anythingus – eats anything

Speedipus Rex – speedy King or King of speed

As centuries passed, Latin came to lose its status as a lingua franca – a language that is adopted as a common language between speakers whose native languages are

different; however Dog Latin continued to be used as a form of comedy. Dog Latin is a frivolous and cheerfully incorrect form of Latin that arose precisely from the constraints of proper speech.

REFERENCES:

1. https://en.m.wikipedia.org/wiki/Dog_Latin=city_note-3
2. <https://www.dictionary.com/browse/calipee>

Рой-Бондаренко В. С., Ратомська Л. В.
Університет імені Альфреда Нобеля

ЛАТИНСЬКА МОВА В СУЧАСНІЙ МЕДИЦИНІ

У наш час значення латинської мови не втрачено. В описі та класифікації хвороб латині немає рівних. Щодня лікарі, фармацевти, медсестри постійно використовують латинську мову в медицині. Наприклад, при читанні спеціалізованої термінології, написанні рецептів, лікарських засобів та хімічних сполук. Складаючи історію хвороби, лікарі пишуть латиною і назву медичного препарату, і коротку характеристику. Людині, яка знає латину, буде легко розібратися у медичній термінології, навіть якщо вона йому зовсім незнайома. Латинська мова в медицині стала міжнародною і латинізувала усі грецькі терміни. Тепер – це мова сучасної медицини і фармакології. Хоча латинь сьогодні вважають мертвою мовою, все ж вона є невід’ємною частиною знань кожного медика. Досі на багатьох міжнародних симпозіумах лекції та презентації проводять латинською мовою.

Медична освіта ХХІ ст. немислима без знання основ розгалуженої і постійно створюваної термінології. Латинські найменування лікарських засобів вживаються як офіційні в багатьох національних фармакопеях, у Міжнародній фармакопеї (Pharmacopoea Internationalis) і виданнях Всесвітньої організації охорони здоров’я (ВООЗ). В Україні латинською мовою виписуються рецепти. Пунктом 1.9 Наказу Міністерства охорони здоров’я України від № 360 19 липня

2005 року передбачене таке: Назва лікарського засобу, формоутворюючих та коригуючих речовин, його склад, лікарська форма, звернення лікаря до фармацевтичного працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою. Використання латинських скорочень дозволяється тільки відповідно до прийнятих у медичній і фармацевтичній практиці.

Латинська мова, як і старогрецька, є своєрідним будівельним матеріалом, основним джерелом розвитку й поновлення термінологічних систем різних галузей науки, у тому числі фармації та медицини. Нові лікарські препарати й наукові відкриття отримують назви з невичерпного джерела міжнародної греко-латинської скарбниці терміноелементів. Латина приваблює своєю лаконічністю (багатослівні українські терміни перекладаються одним словом: запалення слизової оболонки порожнини рота – stomatitis; розділ геронтології, який вивчає особливості перебігу захворювань у людей похилого та старечого віку, а також методи їх лікування та запобігання – геріатрія), як і досконалістю морфологічної структури, своїм лексичним багатством, виразністю, рухомою словотворчою структурою. Тут доречно навести вислів видатного римського оратора й письменника Ціцерона: «Non tam praeclarum est scire Latine, quam turpe nescire», що означає: «Не так почесно знати латину, як ганебно не знати її».

Важливим є розділ «Фармацевтична термінологія». Протягом багатьох століть в європейській медицині в назвах лікарських засобів традиційно використовується латинська мова. Значущість цієї терміносистеми для студентів очевидна – у світі зареєстровано кілька сотень тисяч лікарських засобів. У межах цього розділу студенти вивчають засоби утворення однослівних і багатослівних фармацевтичних термінів, а також навчаються орфографічно і граматично правильно оформлювати латинську частину рецепта.

Фармацевтична термінологія, як і термінологія інших наук, широко використовує грецькі і латинські слова та словотворчі елементи. Ще в геніального грецького лікаря Гіппократа (460-377 р. до н.е.) були праці, присвячені вивченню лікарських засобів (у давнину професії лікаря і фармацевта не розмежовувалися). В імператорському Римі жили і працювали грецькі філософи, учені та лікарі. Одним з них був Клавдій Гален (II ст. н.е.). Саме він запропонував з рослинної і тваринної сировини видобувати корисні речовини, застосовуючи методи подрібнення (“галенові препарати”). У величезній за обсягом (37 книг) енциклопедичній праці римського письменника і вченого Плінія Старшого (I ст. н.е.) “Природнича історія” значну увагу приділено лікарським засобам рослинного і тваринного походження.

Медицина освіта неможлива без володіння основами латині. Вивчення латинської мови має велике значення в підготовці медичного спеціаліста середньої ланки, оскільки допомагає свідомо засвоювати і розуміти медичні терміни латино-грецького походження, з якими він зустрічатиметься і буде послуговуватися у своїй практичній діяльності. Медикам з давніх часів відоме таке латинське прислів'я: *In via est in medicina via sine lingua Latina* – Непрохідний шлях у медицині без латинської мови. Справедливе це твердження і донині.

Латинська фармакологічна термінологія включає назви груп лікарських засобів (наприклад, *sedativa* – заспокійливі засоби та ін.), номенклатурні назви окремих засобів, що відображають фармакотерапевтичну дію (наприклад, *Cordiaminum* від лат. *cor, cordis n* – -серце; *Analginum* від гр. *algos* – біль, *an* – заперечення, відсутність тощо), а також рецептурні формулювання й вислови.

Закладаючи основи для подальшого самостійного оволодіння студентами професійної термінології, курс латинської мови виконує водночас і важливі загальноосвітні та виховні завдання. Загальноосвітні завдання курсу полягають у розширенні лінгвістичного світогляду студентів, у підвищенні їх загальної мовної культури шляхом удосконалення навичок нормативного вживання

інтернаціоналізмів греко-латинського походження. Виховне та загальноосвітнє значення має також знайомство студентів з історією виникнення латинської мови, усвідомлення її ролі у розвитку європейської культури та науки, вивчення афоризмів, крилатих та спеціальних висловів. Все це сприяє вихованню етичних й естетичних цінностей молодій людині.

Отже, метою вивчення латинської мови в сучасних медичних закладах освіти є підготовка спеціалістів, здатних свідомо й грамотно використовувати фармацевтичну та клінічну латинську термінологію на практиці.

Сірик К., Сергєєва К., Писаренко Н. Д.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

БІБЛІЙНА ОСНОВА ЛАТИНСЬКИХ КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ

Утративши значення мови міжнародного спілкування, латина досьгодні залишається джерелом творення міжнародних номенклатур, наукової лексики.

У наш час латинська мова вважається офіційною мовою держави Ватикан, а також Католицької Церкви. До 1962-1965 років службу в усіх католицьких церквах вели виключно латинською мовою. Король Карл V говорив: *Nablolatin con Dios, italiano con los musicos, espanol con lasdamas, francesen la corte, ingles con los caballos y aleman con los lasayos*. Я говорю з Богом латиною, з музикантами – італійською, з дамами – іспанською, з двором – французькою, з конями – англійською, а зі слугами – німецькою. Латиною Карл V говорить з Богом тому, що увесь релігійний світ і Папа в тому числі використовують саме цю мову. Італійською з музикантами, бо представники цієї професії саме з цієї країни особливо шанувалися в Іспанії Золотого віку; з дамами іспанською, адже він був одружений з іспанкою. Французькою розмовляє весь королівський двір, бо французька – мова дипломатії в Європі. Німецькою Карл говорить зі слугами: Німеччина тоді знаходилася під владою Іспанії. Про використання англійської для коней – це, звичайно, жарт, але зі змістом. Таким чином Карл

хотів зачепити свого головного ворога – Англію. Латинською мовою і сьогодні говорять з богом.

Зв'язок латинської мови зі Святим письмом неймовірно тісний. Довгий час саме латина була (і є) мовою богослужінь, мовою, якою писалися святі книги. При дослідженні Біблії виявилось, що багато відомих загальноживаних латинських висловів мають біблійне походження. Отже, велика кількість відомих латинських виразів бере свій початок з Біблії. Численні латинські прислів'я, афоризми та терміни увійшли в ужиток сучасних мов у вигляді мовних кальок або прямих запозичень зі збереженням латинської графіки (посипати голову попелом, випити чашу, нести свій хрест, все таємне стає явним і багато інших). Джерело прислів'їв і приказок знаходиться в Книзі Біблії "Книга Притч Соломонових", а також в Книзі "Книга Проповідника" (за оригіналом), *Liberprover-biorum*, *Libereccleslastes*, *Liberecclesiasticus*.

Нами було знайдено:

1) *Стійкі латиномовні словосполучення: Meliores tenim sapientia gemmis...* (Мудрість за перли); *Fiat lux* (Хай буде світло). У Біблії «Книга Буття» записано: *І сказав Бог: так буде світло. І настало світло.* У розширеному сенсі цей вираз розуміємо – про грандіозні звершення. Винахідника книгодрукування Йоганна Гутенберга (1397/1400-1468) зображували з розгорнутим аркушем паперу з написом *Fiat lux. Vade in pace* (Іди з миром) – це фраза, яку вимовляє католицький священник при відпущення гріхів після сповіді (Євангеліє від Марка, 5.34.); *Gloria in excelsis Deo* (Слава всевишніх Богу!) (Євангеліє від Луки, 2.14) – славослів'я, що виголошується ангелами при народженні Ісуса Христа.

2) *Латиномовні прислів'я*, що в точності повторюють слова із Біблії або передають біблійну сутність: *De terra est, de terra et est, de terra eebes libertes* (Із землі походиш, від землі харчуєшся, в землю звернешся). (Бут.1: 27,29), (Екк.12:7); *Eritussicut dei, scientes bonum et malum*: (... і ви будете, як боги, знаючи добро і зло). (Бут.3: 5; Іс.14: 12-14); *Eges tatem operata est manus remissa*

...(Ледача рука до убогства веде ...) (Прит.8: 11; Прит.10); *Tempus spargendi lapides et tempus eos colligendi ...* (Час розкидати каміння і час збирати каміння ...) (Екк.3: 5); *Multo kemelius est non vovere, quam post votum promissa non reddere* (Краще не дати обітницю, ніж дати обітницю і не виконувати), (Екк.5: 4);). *Omnia ergo, quaecumque vultis faciant vobis homines, ita et vos facit eeis* (І так у всьому, як хочете, щоб з вами поступали люди, те саме чинить їм і ви з ними) (Мт.7: 12); *None nim est aliquid absconditum, nisi ut manifestitur, nec factum est occultum, nisi ut inpalam veniat* (Немає нічого таємного, що не виявиться, і немає таємного, що не вийшло б назовні) (Мк.4: 22).

Отже, значна частина латинських крилатих виразів – цитати з Біблії. Зауважимо, що не тільки прислів'я та приказки мали біблійну основу давньої словесності, фабули літературних творів давнини містили теми, цитати, думки з біблійних джерел, картини багатьох живописців надихалися біблійними темами. Ми плануємо продовжувати свої дослідження в цьому напрямі й подалі.

Слинько Д., Сидора М. Ю.

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

ЦИКЛ ОПОВІДАнь МИХАЙЛА БУЛГАКОВА «ЗАПИСКИ ЮНОГО ВРАЧА»

Письменник Михайло Булгаков народився 15 травня 1891 р. в Києві в багатодітній і дружній родині професора, викладача Київської духовної академії. Закінчивши Першу Київську гімназію, Михайло, продовжуючи сімейні традиції, вступив до Київського університету на медичний факультет, який закінчив у 1916 р. і пішов працювати в один з київських госпіталів. Влітку того ж року майбутній письменник отримав перше призначення і восени приїхав в маленьку земську лікарню Смоленської губернії, в село Нікольське. Тут він почав писати книгу «Записки юного лікаря». У 1918 р. повернувся до

Києва, а після буремних років громадянської війни у 1921 році він переїхав до Москви, влаштувавшись у газету «Гудок». У цей час Булгаков пише дуже багато. З 1923 року він був зарахований до Спілки письменників. У 1924 – 1928 рр. доробок письменника збагачується такими талановитими творами, як «Дьяволіада», «Фатальні яйця», «Собаче серце» (1925р), «Біла гвардія», «Зойкина квартира» (1926р), «Багряний острів» (1927р), «Біг» (1928р). І, звичайно ж, роман «Майстер і Маргарита», над яким він починає працювати в 1928-му році. До 1930 року багато п'єс перестали друкувати і з'являтися на сцені. Відносини Булгакова з Радянською владою склалися досить тяжко і неоднозначно. Чимало його творів були опубліковані вже після його смерті. Помер письменник 10 березня 1940 року в Москві від тяжкої спадкової хвороби нирок.

Збірник оповідань «Записки юного врача» Михайла Булгакова ряд дослідників вважає автобіографічним. Як і головний герой, письменник також займався медичною діяльністю, виконуючи обов'язки земського лікаря після закінчення медичного факультету та тяжких років Першої світової війни, коли він був лікарем у прифронтовій зоні. Саме в оповіданнях цього циклу він розкривав проблеми та труднощі психологічного характеру, з якими стикається кожен молодий спеціаліст, вчорашній студент: від недовіри з боку пацієнтів та старших колег до невпевненості у своїх знаннях та навичках. Крім того, автор піднімав ряд болючих питань соціально-побутового характеру, оскільки робота в глухому селі, переважно з неосвіченими й неграмотними селянами, ставила перед ним ряд завдань, які вирішувати було складно, а іноді й неможливо. Тематика й проблематика цих оповідань залишаються на сьогодні актуальними й цікавими для майбутніх лікарів, адже тут можна знайти відповіді на багато питань, які цікавлять та турбують сучасних студентів-медиків.

Булгаков показує певну розгубленість молодого лікаря, який тільки вчора був випускником медичного інституту, а сьогодні вже повинен допомагати людям. Герой відчуває страх перед складними операціями, незвичайними

захворюваннями, через це він постійно знаходиться у стані тривоги.

З іншого боку, автор підкреслює у своєму герої прагнення до знань, бажання дізнаватися щось нове. Хоча при огляді пацієнтів у ньому ніби й змагаються дві особистості, але все ж таки він здатний знайти в собі сміливість, щоб оглянути пацієнта і призначити лікування. Також професіоналізм героя проявляється в його вмінні призначати ефективне лікування. І в цьому йому допомагає відмінне навчання в університеті, про що герой пригадує досить часто, стикаючись з якимись складними ситуаціями. Привертає увагу те, що всі лікарські засоби він виписує саме латинською мовою, за всіма стандартами рецептури.

Безумовно, оповідання цього циклу представляють великий інтерес в літературо- та мовознавчому аспектах.

Зокрема, цікаво простежити вживання латинських медичних термінів у творах цього циклу. У кожному оповіданні зустрічаються латинські слова як постійне підтвердження нерозривного зв'язку медицини та латини. Автор через мову й думки головного героя підкреслює, як важливо лікарю знати латину, яка є показником професіоналізму й ерудованості.

Але автор часто пише латинські терміни кирилицею, показуючи, що відбувається постійний процес запозичення термінології різними мовами, хоча часто в мові є свої відповідники латинських термінів. До того ж не завжди ця мова зрозуміла для широкого загалу. Булгаков використовує «народні» назви деяких захворювань, показуючи, що «простим» людям так набагато зрозуміліше.

У першому оповіданні циклу, «Полотенце с петухом», Булгаков розповідає про приїзд до села і знайомство молодого лікаря з майбутніми досвідченими колегами та місцевими жителями. Він пригадує всі невідкладні стани, до яких повинен бути готовий лікар: защемлена грижа, гнійний апендицит, дифтерійний круп, неправильне положення плоду. Майже в перший день його роботи до нього поступила молода дівчина, яка отримала

травматичну ампутацію нижньої кінцівки. Її стан ускладнювався травматичним шоком і значною крововтратою. Незважаючи на це, операція пройшла успішно. У цій частині автор знову звертається до латинської мови. Він використовує такі терміни: неврастенія, грижове кільце, гіпс, трахеотомія, камфора, саліцилат натрію.

Булгаков у цьому оповіданні показує, наскільки скептично налаштовані колеги по відношенню до юного героя. Вони ніби сміються над ним, над його молодістю й недосвідченістю. І ця проблема актуальна і в сучасному світі, оскільки випускнику після медичного інституту досить складно заслужити повагу і викликати довіру в пацієнтів і колег.

У наступному оповіданні «Крещение поворотом» герою потрібно було зробити операцію повороту плода за ніжку при поперечному його положенні, але нашому герою забракло досвіду і він вагався та сумнівався у своїх силах, але завдяки порадам досвідченої акушерки ця операція вдається. Це підкреслює думку про важливість поєднання теоретичних знань і практичного досвіду, який набувається протягом професійної діяльності, але не може з'явитись без фундаментальної теоретичної підготовки. У цьому оповідання автор використовує такі медичні терміни: хірургія, топографічна анатомія, розрив матки, оперативне акушерство, пульс.

Назва оповідання «Стальное горло» пов'язана з трахеотомією і сріблястою трубкою, яку поставив лікар дівчинці Ліді, трьох років, з дифтерією. Для трахеотомії були абсолютні показання: дифтерійний круп. Вона поступила в лікарню на 5-й день захворювання і у край тяжкому стані. Ми зустрічаємо терміни: афонія, стенозуюче дихання. Після проведення операції селом пішов слух, що дівчинці замінили горло на стальне. Це яскраво показує, наскільки люди можуть бути безпечними по відношенню до свого здоров'я. Вони готові вірити різним знахарям, використовувати народні методи лікування, якби тільки не звертатися до традиційної медицини. Ця проблема актуальна і в наш час, оскільки люди до останнього моменту сидять вдома, а

коли ситуація стає критичною, вони біжать до лікаря в надії отримати допомогу. У суспільстві немає розуміння того, що краще попередити, ніж потім лікувати, що не всі захворювання можна вилікувати на останній стадії. Люди думають, що лікарі - це ніби чарівники, але насправді вони не завжди в змозі допомогти. Звідси і йдуть чутки про некваліфікованість лікарів, про їх непрофесіоналізм.

У наступній частині «Вьюга» описанні симптоми черепно-мозкової травми. Померла донька агронома, отримавши цю травму при падінні з коня. При огляді лікар визначив тяжкий стан зі втратою свідомості, кровотечею з носа і рота. Це був перший раз, коли молодий лікар побачив смерть. Для всіх лікарів це дуже складне випробування, його запам'ятовують на все життя. Герой не зміг абстрагуватися від цього і досить довго переживав, докоряв собі за те, що не зміг допомогти. Намагався знайти свою помилку, перечитував всі книги і конспекти. Але, на мій погляд, його помилкою було саме те, що він занадто близько до серця все сприйняв. Для нашої професії потрібне вміння відсторонятися від страждань та смерті, оскільки за весь час професійної діяльності ми будемо неодноразово з цим стикатися, а емоції заважають працювати ефективно та оперативно. Але потрібно вміти висловлювати співчуття до людей, які втратили близьку людину, вміти їх підтримати словом.

В оповіданні «Тьма египетская» Булгаков описує побут і звичаї сільських жителів того часу – малограмотність, недовіру до медицини. Жінці була приписана настоянка беладони по 5 крапель, вона ж прийняла півбаночки. Для полегшення пологів підвішували ногами до стелі, давали жувати волосся. А хворий на малярію вирішив прийняти всі 10 порошоків хініну, приписаного лікарем. Це в черговий раз доводить шкоду самолікування та його тяжкі наслідки. Автор використовує такі терміни: валеріана, шлунковий зонд, камфорне масло, лихоманка.

Назва оповідання «Пропавший глаз» відбиває суть історії з дитиною, яка мала велетенську пухлину, що закривала око. Лікар досить довго намагався

зрозуміти її походження, призначити лікування. Але, як виявилось, це лише звичайний гнійник, який розвивався в нижній повіці, а потім самовільно лопнув. Ми можемо побачити, як сумлінно герой намагався знайти правильний діагноз, скільки різних варіантів він розглядав. Це доводить, що лікар повинен уміти порівнювати різні діагнози, звертати увагу на маленькі дрібнички, логічно мислити. У цьому оповіданні М. Булгаков використовує перелік можливих захворювань, їх симптоми: галюцинації, гангрена, зараження крові, рак, тиф, саркома, мозкова грижа.

В останній частині цієї книги «Звездная сыпь» автор вживає новий термін, який позначає основні симптоми вторинного сифілісу. Хворий, який звернувся зі скаргами, не розумів тяжкості свого стану і небезпеки зараження для його дружини й дітей. Лікар називає його «Lues» по-латині, також він для пацієнтів використовує народну назву «дурная болезнь». Він пояснює можливі наслідки в разі відмови він лікування і призначає ртутну мазь, припис якої латиною є прикладом виписування рецептів, які не змінюються протягом сторічч.

Впродовж циклу оповідань простежується професійне зростання молодого лікаря, його впевненості в собі й у своїх діях. Він збагачується досвідом, виконуючи складні операції, встановлюючи діагнози і допомагаючи людям

Під час прочитання всього твору зустрічається близько 95 медичних термінів, серед яких частина є термінами латинського або грецького походження. Їх можна розподілити на декілька груп:

1. Назви лікувальних препаратів (камфора, кофеїн, саліцилати натрію, сода, беладона, адреналін, морфій, хлороформ, валеріана, йодистий калій, кокаїн, ртутна мазь, аспірин, опійний настій, камфорне масло).
2. Назви анатомічних термінів (дихальне горло, хребтовий стовп, трахея, грижове кільце, крила носа, горбки стегна, судини, артерії, зуби, мозкові клітини, серцева сумка, білок ока).
3. Назви клінічних термінів (параліч, гнійний апендицит, дифтерійний круп,

ампутація, сифіліс, рак стравоходу, запалення легень, скарлатина, біла гарячка, мігрень).

4. Назви медичних інструментів (зонд, ніж, ножиці, крючки, шприци, гіпс, марлевий тампон, стетоскоп, кружка есмарха).

5. Назви спеціалістів (акушерка, фельдшер, хірург, венеролог).

Таким чином, ми бачимо наскільки важливе вивчення латинської мови для лікаря. Вона використовується в професійній діяльності постійно, хоча ця мова і вважається мертвою. Але при її використанні можна бути впевненим, що тебе зрозуміють будь-де, тому що нею спілкуються всі медики. Нам як студентам це також допомагає у навчанні, оскільки розуміння багатьох термінів, їх походження залежить саме від знання латинської мови. Тому цей предмет є базовим для майбутніх лікарів, оскільки грамотне виписування рецептів, заповнення історій хвороби показує освіченість лікаря і викликає повагу пацієнтів і колег. А перше враження дуже важливе, оскільки його досить складно змінити, що М. Булгаков яскраво продемонстрував у своєму творі «Записки юного врача». Також письменник довів, як важливо займатися самоосвітою, не зважаючи на вік. Медична наука постійно розвивається, тому потрібно весь час поглиблювати й оновлювати свої знання, не боячись нового, але й не забуваючи про старі, перевірені часом методи. Також дуже важливою є взаємодія та взаємозбагачення поколінь: ніколи не потрібно соромитися запитати і попросити пояснити. Краще запитати та перевірити, ніж нашкодити пацієнтам. Майбутніх лікарів має надихати головний герой, який з гідністю та впевнено знаходить вихід з будь-якої скрутної ситуації.

СУЧАСНІ ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ЯК СПОСІБ ВИВЧЕННЯ І ПОШИРЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

Латинська мова має неповторний шлях свого розвитку: міжнародна і популярна включно до XVIII століття; пізніше мова науки, мова обов'язкової шкільної дисципліни. У наші дні латинська мова часто сприймається як мова оригінального звучання, мова мудрості і глибокого смислу, стислості. Але сьогодні вона поступово змінює свій статус. Першим кроком до поширення латини стала тенденція, що спонукала використовувати цю мову в житті сучасного суспільства з метою її вживання як засобу міжнародного спілкування. Можливості застосування латинської мови поступово збільшуються завдяки комп'ютерним технологіям – унаслідок цього і відбувається її значне поширення. Завдячуючи діяльності сучасних ентузіастів з різних європейських країн і США, виник неабиякий інтерес до відновлення латинської мови. Спочатку на деяких радіостанціях з'явилися передачі латинською мовою: у 1988 році на фінському радіо вийшли в ефір перші новини *Nuntii Latini* – це щотижнева п'ятихвилинна трансляція останніх світових новин за інтересами суспільства. Програма була розміщена в Інтернеті і в підсумку налічувала близько 40 000 слухачів. Останній ефір відбувся 14 червня 2019 року. Крім цього, як показали наші пошуки-дослідження, сьогодні існує багато сайтів, що займаються поширенням латинської мови. Слід відзначити активну роботу Центру латини в Європі та фінського сайту новин *Ephemeris*. Представлені онлайн ресурси мають велику кількість матеріалів для самостійного вивчення цієї мови.

Декілька років тому з'явилася навіть версія Google латинською мовою. Сайт Wikipedia також вміщує розділ латинською мовою. Шанувальники латини

створили чимало форумів, де не тільки обговорюють її вивчення, а й застосовують під час спілкування. У друкованих ЗМІ та Інтернеті латину презентують, ураховуючи інтереси сучасних користувачів, наприклад, у формі коміксів, що є символом молодіжної культури. У 2010 році відомі художники - Флікс, Й. Зауер, Р. Руте разом випустили комікс латинською мовою. Саме такий підхід до вивчення латинської мови є дуже цікавим та корисним. Існують сторінки в Інтернет, що дають можливість сучасній молоді читати журнали латинською в online режимі, запропонована інформація є актуальною і цілком успішно привертає увагу користувачів.

Усі ці починання покликані популяризувати латинську мову та відновлювати її давно забуту спадщину. Але перш ніж братися за читання подібних ресурсів латинською, ми переконані, що необхідно отримати певні базові знання. У мережі Інтернет можна знайти онлайн курси. Заняття проходять у формі дискусій, що ведуться через Skype.

Зараз однією із сучасних тенденцій є створення форумів для шанувальників латинської мови. На їх сторінках учасники спільно допомагають один одному вивчати латину. Створюються сайти, котрі містять набір рубрик з синтаксису, граматики і фонетики латинської мови. Навчальний відеоматеріал транслюється як українською, так й іншими мовами світу, що свідчить про міжнародний інтерес до вивчення латинської мови сьогодні. На нашу думку, в першу чергу, слід відзначити ресурси, що дозволяють усім охочим вивчати латинську в режимі онлайн. Ми упевнені, що найкращим з них є курс “Oxford Latin Course: Online”, що допомагає поринути у світ латинської мови через будь-який пристрій. Важливим інформаційним електронним ресурсом є Perseus Digital Library – найкраща електронна бібліотека, проект Університету Тафтса, котра має найбільшу базу грецьких та латинських матеріалів: оригінали та переклади текстів, графічні файли. Бібліотека налічує близько 4,5 мільйонів одиниць матеріалів латинською мовою, понад 60 тисяч зображень та презентацій, розміщених досить просто, що дозволяє користувачам легко

знаходити потрібну інформацію. Усе це, безперечно, розширює можливості вивчення давньої латинської мови за допомогою сучасних технічних засобів. За їх допомогою саме навчання і безпосередньо вивчення латинської мови в аудиторіях сучасних вищих навчальних закладів стає цікавим та продуктивним.

Uthman Abdussobur Abayomi, Zaporozhets O. S.

SI “Dnipropetrovsk medical academy of the Health Ministry of Ukraine”

THE HISTORY AND ORIGIN OF LATIN LANGUAGE

The influence of the Roman Empire throughout the world is indubitable. Music, poetry, art and architecture exceptionally benefited from ingenuity of civilization that at one time spanned from northern Africa to the water of the British Isles. However, culture does not spread without communication, that necessary link to human exchange of knowledge called language. Latin’s life stretches beyond prehistory, its origin forever lost. What is still known about Latin survives to use in a sporadic collection of writings that only hint at the language rich history. Throughout the early part of the first millennium B.C., the Italian peninsula was subjected to wars and conflicts where numerous cultures battled for supremacy. The ebb and tide of some factions’ strength made lasting impressions on the peninsula and influenced the beginning of roman history to the extent that Latin would have almost perished had certain powers not won over their rivals.

Classification of times

Although Latin scholars disagree on the beginning and ending dates for different periods in the language’s history, it can be broken down into seven periods with approximate dates given below:

- Old Latin (origin – 75 B.C.)
- Classical Latin (75 B.C. – 200 A.D.)
- Vulgar Latin (200 – 900)
- Medieval Latin (900 – 1300)

- Renaissance Latin (1300 – 1500)
- New Latin (1500 – present)
- Contemporary Latin (1900- present)

OLD LATIN

Old Latin (sometimes called ancient, archaic, or early Latin) is generally considered to have existed before 75 B.C. Latin was the only spoken dialect on the Italian peninsula, competing with Umbrian and Oscan. Eventually, Latin won over the language as a result of being the language of the victors of the many wars and battles fought on the peninsula during the early part of first millennium B.C.

Old Latin exist for scholars to study the beginning of the language, those example that did survive provide invaluable insight into the evolution of the language. Pronunciation is quite a problem, however, because the language went through many cultural changes throughout the period on the Italian peninsula. Some of the understanding of old Latin has relied on histories written about the language after it ceased to exist.

CLASSICAL LATIN

The classical Latin period is that which spans most of the first century B.C. through the second century A.D. this time period saw the assassination of Julius Caesar, the great fire of Rome and the eruption of Mount Vesuvius. Classical Latin is often the taught Latin in schools today, with much translation exercises coming from the author of time.

Classical Latin can be divided into two main ages. The golden age which ran from approximately 75B.C. to the first or second decade of the first century A.D. roman poetry in this period reached an all time high in both beauty and sophistication, with such authors as Lucretius writing *de rerum natura*(on the nature of things), which attempt to explain epicurean philosophy to the roman reader. Julius Caesar’s commentaries on the Gallic wars illustrate a militaristic style of roman writing which is familiar to modern Latin students. These commentaries often form the basis for intermediate translation exercises in Latin pedagogy.

The silver age is generally considered inferior to the golden age, although this slur has been challenged. The silver age saw authors such as Seneca, writing about stoic philosophy, and the naturalist Pliny the elder writing *naturalis historia* (natural history). During the latter part of the silver age, some roman writing became frightening tales of violence, witchcraft, and vices which continue to prove enigmatic to literary scholars. By the end of this age, writing returned to more peaceful themes under the leadership of the roman emperors such as Trajan.

Better than inconsistencies of old Latin, the classical Latin period laid down a standard which is evident in many surviving texts of some of the greatest writers in history.

VULGAR LATIN

Sermo Vulgaris or folk speech is the name given to Latin following the silver age of the classical Latin period. Sometimes called Vulgar Latin, this period in the language's history dates from 200 to 900 A.D. Vulgar Latin refers to various dialects of the Latin language which later gave rise to romance languages such as Italian, French, and Spanish.

Generally, Vulgar Latin is not associated with the Latin of literature. As a spoken language, it is difficult to trace its origins and, consequently, the origins of the romance languages. Some describe this period as a theoretical language which shifted greatly to accommodate the local variety of Latin in conjunction with other dialects and native tongues of various regions across Europe prior to the middle ages.

MEDIEVAL LATIN

Medieval Latin refers to the language that was spoken throughout Europe during the period between about 900 and 1300 A.D. liturgically, it was the official language of the roman catholic church, and was as well the language of scholarship and science. As a scholarly language, it allowed for the exchange of scientific, philosophic, and technological ideas in a common language across the political and physical boundaries of the fragmented European landscape.

Medieval Latin is often confused as with ecclesiastical Latin, but there are some differences. Ecclesiastical Latin, sometimes called church Latin, was the language used by the Roman Catholic Church for liturgical purpose. It is not considered a language of its own; rather, it is a dialect used to serve the purposes of its users as a universal voice of the beliefs of the Catholic Church. Pronunciation often differed from other Latin dialects and its vocabulary was smaller to accommodate its single purpose.

Some of the grammatical changes characterized by medieval Latin include the dropping of the diphthong (ae) to just (e), for example, feminae may be written as simply as feminine. In Greek loan words, I and y are used interchangeably and the letter h was often dropped altogether. Often, single consonants were doubled and double consonants became single. Examples found in older English texts attest to this change as in Affrica for Africa found on maps of the second millennium A.D.

Medieval Latin marks a period in the language's history where many political changes were pulling the language in too many directions to allow for a consistent evolution. The romance languages were taking shape in this period and Latin was beginning to be relegated to somewhat antiquated tool of church and science rather than as a living language. Nevertheless, the Medieval Latin period produced many examples of great literary works such as scientific treatises, poetry, histories, hymns and sermons.

RENAISSANCE LATIN: was basically about the fall of Rome.

THE NEW LATIN

The New Latin period (1500 – 1900 A.D.) changed Latin from the universal language of education and theology to an anachronism of the times. The fall of the Roman Empire centuries earlier should have wiped the influence of Latin in modern culture. However, movements in previous periods kept Latin alive for much longer than the demise of its homeland.

New Latin (or Neo-Latin) is the name generally given to the language that survived the Renaissance period a few centuries earlier. New technologies, such as

the printing press, invented during this period gave rise to the spread of new ideas and education that sparked one of the largest cultural revolutions in European history. However, these changes also brought about movements to switch communication from the archaic Latin language to vernaculars which by now had developed from Latin into their own distinct languages. French, Spanish, Italian and the other Romance languages now enjoyed their own grammar, lexicon, and pronunciation that set them apart from their ancient mother.

Throughout the early part of the new Latin period, Latin endured as the language of choice for law, education and religion. It also continued to serve as the medium through which diplomacy and negotiation were enabled. Whereas French and English were popular languages of the learned, only Latin remained as the true standard through which all communication could flow on most of the continent. Latin continued to be a school subject as kin to the necessity of mathematics, reading, and writing.

Evidence that English overtook Latin exists in the following poignant example. The works of Sir Isaac Newton are perhaps the most important scientific writings ever written. When Newton published the first edition of *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica* (Mathematical Principles of Natural Philosophy) in 1687, the books were available only in Latin. In 1704, Newton's *Opticks* was published in English. In such a short time, English had overtaken Latin such that Newton began his publishing career in Latin and ended it in English.

By the late nineteenth century, Latin was used only by a few branches of science and even then only to coincide with the tradition of scientific nomenclature (e.g. anatomy). For traditional reasons also, the Roman Catholic Church continued to celebrate mass in Latin even though the congregation was largely unable to understand the language. By this time, it seemed that Latin had finally expired as a useful language to learn for communication purposes.

MODERN LATIN

Modern Latin has existed from about the early part of the twentieth century to the present. The previous Latin period saw the language reduced to an anachronism useful only for traditional conventions and as a tool for learning about the Romans. The Latin taught in schools today has been funneled down to the Classical period with little attention given to the teaching of earlier or later Latin forms. Still Latin persists as a symbol of scholarship, science and theology.

Some initiatives such as the Living Latin movements have attempted to bring Latin back as both a spoken language and a language with modern application. For example, the Societas Circulorum Latinorum is an international organization for the preservation of Latin as a spoken language. In addition, some popular books have been translated into Latin. Alexander Lenard's translation of *Winnie ille Pu* (Winnie the Pooh) and Peter Needham's translation of *Harrius Potter et Philosophi Lapis* (Harry Potter and the Philosopher's Stone) have inspired students of Latin to see the language as alive rather than as a relic of the past.

In no other time in history has Latin seen so few speakers than in Modern Latin. Some who see the value of the language hold on for traditional reasons, but also as homage to a part of European culture that shaped the continent and beyond. The future of Latin is uncertain. Some believe that the learning of language skills should revolve around more practical languages that have marketable applications. Latin certainly does not fit the bill as practical save for a few professions such as anthropology and archaeology. Nevertheless, movements underway in the Modern Latin period may be the only link between the ancient language and future generations.

Зміст

Апоненко І. М. Використання активних методів у процесі навчання іноземних студентів	3
Artemenko D. S., Kovalchuk O. S. Types of collocations in the English language	4
Барінова О. В. Описательный способ толкования	5
Броцька–Ляховецька О. М. Викладання української мови у дзеркалі сучасності	8
Бусалаєв Є. О., Кузьменко А. О. Дебати як метод навчання іноземним мовам	10
Вишнякова Г. О. Рольові ігри – креативний метод вивчення іноземної мови	12
Гавриш А. О. Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної на початковому та основному етапах	13
Гасік Д. В., Кузьменко А. О. Онлайн вивчення англійської мови	16
Gomeniuk A. V. Communication and effective teaching	18
Губа Л. О. Проблеми мотивації іноземних студентів на заняттях з української мови	20
Гуда Т. В. Спосіб вивчення видів дієслів методом демонстрації дій	22
Дайчик А. Б. Из опыта проведения бесед-дискуссий с иностранными студентами	24
Evstigneeva D. S., Kovalchuk O. S. Collocations as a phenomenon in the English language	26
Єгорова І. В. Колір і його вплив на засвоєння навчального матеріалу	27
Жадлун М. И. Практика показа короткометражного фільма «Не мой» на заняттях РКІ	28
Zhemanova O. A. Professionally-oriented foreign language teaching in a non-language university	31
Жеманова О. А. Вдосконалення процесу самоосвіти студентів у вишах	32
Зубко Н. В. Некоторые особенности языков	33
Plvytska O. M. Spécificité de l'étude de langue Russe par des étudiants de différents groupes ethniques	35
Ілясов О. С., Кузьменко А. О. Інтерактивне навчання іноземним мовам	36
Карабет А. А. Оттенки значения глагола «забыть»	38
Каширіна І. О., Бондаренко В. М. Інноваційні технології у вивченні іноземної мови	40
Каширіна І. О., Боровик І. О. Мотивація як елемент розвитку активності студентів	41
Kashyrina I. O. English neologisms in scientific and technical texts and their conveying into Ukrainian	43
Kashyrina I. O. Exercises for memorizing English medical terms	44
Клочко О. О. З досвіду навчання фармацевтичної термінології	46

Колодий Л. Г. Синонимия в процессе лингвистической подготовки иностранцев	47
Кошова А. О. The problem of translating and classifying idioms and set expressions with the component “law” (“закон”)	49
Крамаренко Т. V. Quizlet - online study tool	52
Кременчук А. С. Дослідження стану сформованості полікультурної компетентності в процесі вивчення гуманітарних дисциплін закладів освіти України	53
Кузнецова Н. В. Концептуальное картирование как метод усвоения языкового материала на занятиях по РКИ	57
Kulko V. A. Features of learning foreign language by students of the university of customs and finance (the main motives)	60
Куцерай Н. І. Деякі аспекти мотивації студентів-нелінгвістів до вивчення іноземної мови	61
Левін О. Л. Лінгвокраїнознавчий аспект та його роль у підвищенні пізнавальної активності студентів	62
Литвиненко А. О. Тестування як одна з форм контролю знань з іноземної мови	65
Литвиненко О. О., Малютіна О. К. Щодо методів контролю рівня мовної та комунікативної підготовки іноземних студентів з англійською мовою навчання: розробка та апробація	66
Лощина І. С. Читання як важлива складова у мовній підготовці студентів-іноземців	69
Лукацька Я. С. Методи формування соціальної компетентності студентів під час навчального процесу	70
Луценко В. І. Конкурси й олімпіади як засіб формування творчої культури студентів у позааудиторній діяльності з української мови як іноземної у ВНЗ	72
Мельник С. Н. Структурно-смысловые единства в организации грамматических средств научной фразы. Требования к контролю	75
Мірошниченко І. Г. Парадигма студенто-орієнтованого підходу в навчанні іноземних мов	76
Мороз А. С. Some aspects of teaching vocabulary for foreign students	77
Мосіна Ю. С. Переваги використання ментальних карт в освіті	78
Мощная Е. В. Фразовые глаголы как способ пополнения словарного запаса	79
Музика Я. В., Кузьменко А. О. Змішана освіта як інноваційна методика навчання іноземній мові	81
Нашиванько О. В. Сполучні назви у терміносистемі клінічної медицини	83
Nosach A. M., Kovalchuk O. S. Learning English in terms of psychological well-being	84
Panichkevitch A. I. Importance de la lecture et de l'écriture dans l'apprentissage de la langue orale	87

Перинець К. Ю., Салова О. В. Однокореневі слова у процесі вивчення української мови як іноземної	89
Писаренко Н. Д. Латинські лексеми на позначення шлюбу	92
Письменна І. І. Лінгвокраїнознавство на заняттях іноземної мови у ЗВО	94
Попова Г. В. Особливості репрезентації евфемізмів в економічному дискурсі	96
Ратомская Л. В. Латинизмы в языковой компетенции украинцев	98
Rezunova V. V. Main issues in training medical students for professional exam in English step 1	99
Резунова О. С. Особливості формування навичок читання студентів іноземною мовою	100
Ruseva A. V., Kovalchuk O. S. Biological aspects in Learning English	101
Sarzhynska K. O. The ARCS motivation model in teaching process	103
Середа А. О. Формування навичок усного мовлення в іноземних студентів на підготовчому відділенні	105
Сесь О. В. Значення української мови та вирішення проблем під час вивчення української мови студентами-іноземцями	106
Слюсар Н. О. Особливості вивчення системи відмінювання в українській мові на заняттях з іноземними слухачами на підготовчому відділенні	108
Смешливая И. А., Илющенко Т. Латынь в современной Италии	109
Smyrnowa M. L. Eine handlungsorientierte Unterrichtsmethode des Fachsprachenerlernens	112
Стояцкая Н. Г. Лексические ситуативные упражнения и их значение для овладения лексикой	113
Стукало О. А. Key communication skills for career progression	114
Тахтарова С. Е. The lexical and semantic meaning of the word “happiness” in Ukrainian and English languages	115
Тоқун І. І. Особистісний підхід до навчання як умова і засіб гуманізації вищої професійної освіти	118
Tretyakova O. Ye. Formation of communicative competence based on the study of system patterns of language units’ functioning	120
Трифонов І. О. Кольороназви в медичній термінології	122
Тягло Л. В. Формування мовленнєвих компетентностей у студентів-іноземців	123
Філат Т. В., Запорожець О. С., Сербіненко Л. М., Сидора М. Ю., Третьякова О. Є. Особливості мовної підготовки викладачів академії до роботи з англомовними студентами	124
Чуб С. А., Кузьменко А. О. Змішанна освіта як інновація XXI ст.	130
Шейпак С. Ю. Принцип комунікативно-особистісної організації навчальної діяльності	133
Шубенок Т. І., Буравльова К. Т. Роль іноземних мов у розвитку України	134

Shchurovskaya O. N. A communicative approach to a foreign language teaching	136
Ямаєв Д. Д., Кузьменко А. О. Монолінгвізм: currente calamo	137

V Міжвузівська науково-практична студентська конференція з латинської мови «PER ASPERA AD ASTRA»

Алєксєєнко Ю., Бунякіна О., Писаренко Н. Д. Відоме й невідоме про імена	142
Бабір М. В., Ратомська Л. В. Латина й сучасні мови	144
Єрьоменко А., Писаренко Н. Д. Хімічні терміноелементи та їх походження	146
Ілющенко Т., Смішлива І. А. Італійська мова і латина	148
Крамар К. Ю., Перинець К. Ю. Особливості вивчення латинської мови на історичному факультеті	154
Кутікова А., Писаренко Н. Д. Функції латинізмів у творі П. Загребельного «Я, Богдан»	156
Лозиняк Ю., Апоненко І. М. Семантичні особливості латинських наукових назв рослин	158
Ноздрань Є., Ратомська Л. В. Бестиарий	161
Огнева Н., Сорокотяга Т., Писаренко Н. Д. Семантика ботанічних термінів	164
Одринська К., Апоненко І. М. Семантические особенности медицинской и общеупотребительной лексики	167
Підгорна Т. О., Марків Т. В., Перинець К. Ю. Nomen est omen: особливості давньоримських імен	170
Pereira Alfa, Filipenko V. V. Dog Latin English	173
Рой-Бондаренко В. С., Ратомська Л. В. Латинська мова в сучасній медицині	176
Сірик К., Сергєєва К., Писаренко Н. Д. Біблійна основа латинських крилатих висловів	179
Слинько Д., Сидора М. Ю. Цикл оповідань Михайла Булгакова «Записки юного врача»	181
Хейло А., Писаренко Н. Д. Сучасні технічні засоби як спосіб вивчення і поширення латинської мови	188
Uthman Abdussobur Abayomi, Zaporozhets O. S. The history and origin of Latin language	190